

Adatok Tüskesszentpéter és Aranyod történetéből

A község neve:

- 1166. Sant Peter / Rupp. M.H.O.T. I. 315/
- 1301. Terra Santi Petri / Z.O. I. 120./
- 1368. Zenthpether / DI. 30.021/ HOLUB
- 1439. Zenthpether / Csáky III. 109/
- 1790. Zala Szent Péter / Tomasich/
- 1832. Zala Szent Péter / Zala várm. vízi leírása/
- 1840. Tüskis-vagy Zala Szent Péter / Zala vm útjai/
- 1877. Tüske Szent Péter / Ortslev/

Gyűjtötte és írta: Nagy Lajos.

A gyűjtést 1953-ban kezdtem, 1998-ban 1970-ig tudtam
lejágyozni.

Források: Helytörténeti Levéltár, Zala megye. H.m. Lev. társ.
 Holub József: Zala megye története a középkorban.
 Holub: Zala megye vámbeljei és utthálózatok k. korban.
 Kovács Béla: Zalaxentgróti története 1.-II. Kézir.
 Nagy György: Magyarország családai...
 Sándi Derső: Magyarország történelmi földrajza
 a Hunyadiak korában.
 Székely János: Zala vára története.
 Országos Levéltár Budapest.
 Vas Megyei Levéltár, Gyöngyös
 Bathyány a. Levéltára az Országos Levéltárban
 A Zala vári konvent hitelshelyi Lev. társ., Leg. L.T.
 Veszprémi Káptalan Hitelshelyi Lev. társ.
 Veszprémi Káptalan Hitelshelyi Lev. társ.
 Zala megyei Levéltár Inquisitiones.
 Festetics család csesznei ágának levéltára.
 Veszprémi érseki levéltár Canonica Visitatio
 1748. Zalaxentgróti plébánia, Historia Domus.
 Zala m. Lev. társ. Kézir. összekötések.
 Vármegyei Közgyűlési jegyzőkönyvek
 Aranyodi Kézjegyzőkönyv iratai
 Az 1950-es években idős emberektől feljegyzett
 visszaemlékezések.

It rómaiak Krisztus sz. után nem sokkal jelen-
tek meg Pannóniában. It római korban
nagyobb település nem jött létre környékün-
kön. Vidékünkön volt egy MAESTRIANAE ne-
vű település amelyet Zalaszentgróttal
azonosítottak. Ez 1962-63-ban az egy-
kori Varga féle kavicsbányában végzett
ásatások eredményeképpen a 2. század
elejétől egészen az 5. századig lakott
volt a későbbi Zalaszeg község helyén egy római őrhely.

It 8. századra az avarok és salavok
szállják meg a vidéket, a 9. század ele-
jén az itt lakó népeket Nagy Károly
frank császár leigázta. 846 körül
PRIBINA herceg a vidéken kapott terü-
letet a frankoktól, Központja Zalavár
volt. A hercegség területére németeket te-
lepítettek be és templomokat építettek. Kö-
zülük egy ezen a vidéken lehetett, mert
a SALAPIUGIN nevű településen Szent Péter
és Hradbertus (Rupert) tiszteletére épített
templomot. Supram érsek szentelte fel
852/853 táján. A templomot minden
tartozékával együtt a salzburgi érseknek
adta át. A frank SALAPIUGIN vagy latin SALLA
FLEXUM név Zala kanyart jelent, de fordít-

hadjuk a magyaroktól kapott nevének
megfelelően ZALASZEGNEK is.

A későbbi Zalaszeg ugyanígy a Zala folyó
kamjarulatáról kapta a nevet, mint Salapi-
ugin. A templom szerintem a régi Zalasze-
gi temető északi végén állhatott. Romjai
ma is fellelhetők. A templom rövid saünet
után tovább funkcionálhatott.

A frank uralom végét jelentette amikor
a 900 nyarán Itáliából visszatérő és az
Alföldről előrenyomuló magyarok elfoglal-
ták a Dunántúlt. A honfoglalók birtokba
vették a környeket, nevezetesen a Vértulom
törzse telepedett le. Ennél többet nem lehet
tudni, ugyanis ebben időben még a szöve-
léség volt jellemző a kormányzatra k. f. a
13. századig.

A 880 évek elején Savatorluk morva hadai dúltak
fel rettenetes módon a vidékeinket. Majd a honfoglaló
magyar lovasság pusztította a környeket.

Itolub szerint az alábbi nemzetségek szálltak meg
a mai Zala megye területét: Atyus, Gyovad,
Lád, Njir, Szalapa, Tatica, Tebenye, Torkent,
Tornaj, Tordemic, Turje és Zigor.

Batorfy: Adatok... III. köt. 316 lapján ezt írja közsé-
günkkel kapcsolatban: „Zala Szent Péter magyar
falu. A Zamos keresztések (JOHANITA REND) Szent-
péterje, melyet Gábor hibásan helyek a Zala vármé-
gyei Gábor közelébe, idézően III. István 1166-ban

kelt okmányát, melyben Vidnek, Dobócsa
fiának megengedi, hogy a Zala pusztát
a nevezett Jánosita kolostornak adomén-
nyozza; erre nézve kétséget nyilváníthat, vajjon
a szentpéteri zárdá Szentpéteren vagy Szentpéterváron
létezett-e? Mí axonban a tudós szerző kétséget
eloszlathatónak hisszük, ha mondjuk, hogy ezen
János keresztesek kolostora Zalaszentpéter, a Zalabé-
is Szentgrót mezővárosok között fekvő faluban volt."
„(Rupp. M.O.H.T. I. 315)“

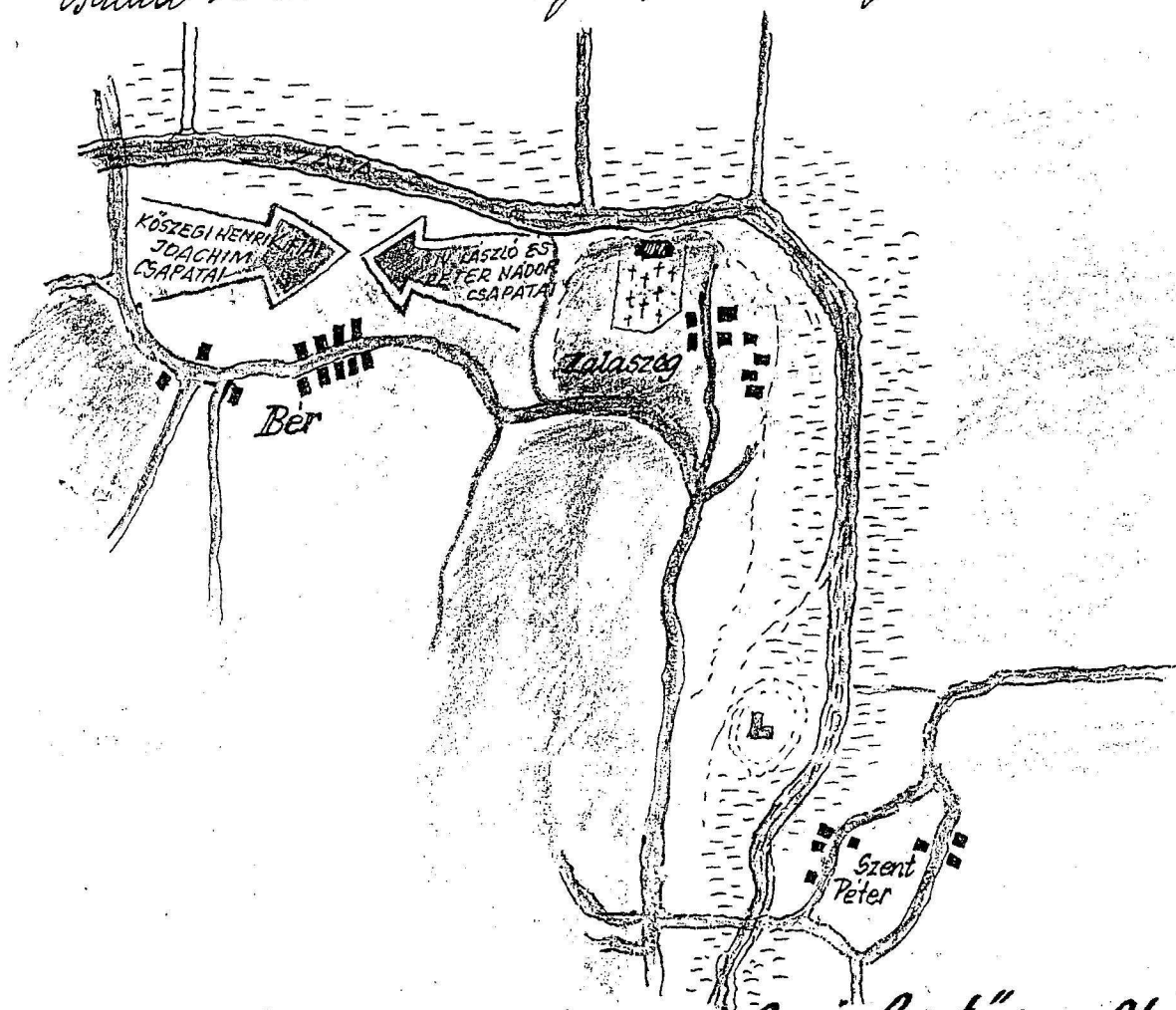
1. Ez a kolostor a Zala árterületéből kiemelkedő homo-
kos, kavicsos, hordalékhalmon állt. A mai községtől
északnyugatra k.é. 500 méterre ahol ma egy ma-
gányos fa áll. 1900-ban még a régi állapotában
még volt a domb és a rom is. A visszaemléke-
zők szerint csallános börtös hely volt, ide jár-
tak tavasszal sóskát, nyáron kőményt szedni.
Amikor a malomhoz betonkeveréshez kavicsot
kerestek ez a hordalékhalom ez célra kiváló-
an megfelelt. Bányászás közben téglára és
egyéb szobortöredékekre találtak, amit meg-
vizsgáltattak az, akkor (1892-ben) Zalaszent-
gróton a vasútépítést dolgozó régészekkel.
Beszélték az ötvenes években olyan emberekkel akik
ott dolgoztak, arra emlékeztek, hogy a régészek el-
vitték ezeket a tárgyakat magukkal.)

Zalaszeget az oklevelek 1275-ben, Szentpétert
1301-ben, Aranyodot 1455-ben említik

előzők, persze már jóval előtte is léteztek.
A kora Árpád-kori és középkori telepü-
lések nagysága messze elmarad a mai
faluk nagysága mögött. 10-20 házból álló
falvak számítottak átlagosnak.

Első évszázadokban a vérmes őslakosok teljesen el-
hárta a folyó két partján lévő falvakat.

A 13. század folyamán sok hatalmaskodás (gyilkosság,
élegetés, rablás) történt környékünkön, a Szentpéter a Bery
család valamint a tiszai prepostok között.

Az első ismert csata amely jelentős volt kör-
nyékünkön 1276 januárjában, annak első napj-
zában zajlott le Zalasregnél. A csata előmenye-

ként a Dunántúlon 1275 decemberében há-
ború tört ki a kormányzó Csák nemzetség-
beliek és a hatalomból kiszorított ellenfe-
leik között. Gut-Heled nemzetségbeli Joa-
chim, a Geregye nembeli Miklós és társai, fel-
düljék a Csák-nembeli Mihály vezére-
sége birtokait.

A Csák-nembeli Péter nádor IV. László ki-
rály személyes részvételével hadjáratot ve-
zetett a Heled nemzetségbeli Kőszegi Hen-
rik fia és a már említett társai ellen.

Joachim bán csapatai 1276 januárjában (el-
ső napjaiban) vaptak össze a nádor csapata-
ival Zalazságnál, ahol a bán csapatai ve-
réséget szenvedtek. Seregének egy része
Isztvánfalva felé hátrált. A Zala folyó
mellett Isztvánfalvában a Fik nembeli
Márton fia, Mike elfogta a lakadók egyik
vezérét, Inkei Boti fiát Demetert és ki-
vezette.

IV. László király Márton fia Mike-nek
adta a lefoglalt Demeter Inke falubeli
birtokait.

Az ütközet január 8-a előtt történt
mivel IV. László király ezen a napon
már Isztvánban bocsájtott ki oklevelet.

Halászirú a két hadsereg a Háimas malommal szem-
beni rehen ütközött meg egymással.

1299-ben István alorvágó előtt a Turje nemzetseg-
ből mármáro Szentgróti és Bery család tagjai, Szentgróti
Tamás fia Filop mester, Tamás és Dienes fia Tamás na-
lamint Bery Posa fia János, Márk és Posa mester
valai föesperes megosztották a nemzetsegbeli birtó-
kaikon.

1368-ban Szentgróti Filop fia László mester azt
adta elő az egyi káptalan előtt, hogy Szentgróti Pál
fia Imre Halaszeg, Aranyad, Szentpéter és Utek
birtokait neki adta.
A 15. század elején Hancsi István és felesége
birtoka.

A templom és a plébánia már Szent István
óta működött. Tödőszentje 853 óta Szent Péter.
Péter nevű papja 1334 és '35-ben 20 székely de-
nárt fizetett pápai tized fejében.

A három falu a 14. század derekán Pál fia
Imre birtokában volt s ő azt Szentgróti Dienes-
nek ajándékozta. Hogy Imreink magrov-
szokadt, s e birtoka is a koronára szállt és
János tárnokmester kité el a királytól.
Ezent Dienes tiltakozott jogai megvédéséről 1368-
ban az egyi káptalan előtt. (DI. 30. 021)

1433-ban Hancsi István és felesége, Dorotia a
három községet elakarták adni Kanizsai
Lászlónak. Elgymáig Lászlóné-azelőtt
Szentgróti Lászlóné - tiltakozott fia Szentgróti.

Yános merében. (Előveteli joguk volt.) (ZO. II. 780.)
Eredménytelen volt a tiltakozás mert Ka-
nixsai Kézsen találjuk.

Kanixsai László 1439-ben eladta a három
községből álló birtokait Bakonoki Jörök
Lászlónak.

A 15. század elején Bánffy Zsigmond
örögyeit és tanyáit az itteni birtokosok
miatt idézték meg. (DI. 9835)

Bánffy Zsigmond felesége Salomvári Beata
volt. (1322.)

Bánffyakkal mindvégig találkoztunk
itt. 1517-ben azonban Bánffy Jakab
200 forintért elváltosítja Siskivölgyi
Györgynek és Jemeternek.

1458-ban a savas időkben a Mátyásfal-
vai Laca, Lukács, Mátyás és György
erővel elfoglalták, Mátyás király 1459-
ben elvette tőlük és Aszmai Istvánnak
és Melidi Gábornak adta.

1483-ban Pogány Imre gyermekei. (ZO. II. 622)

1498-ban Pogány Imre fia Zsigmond,
anyai öse Salomvári Azota volt.

A nagy perben Bánffy Miklós kötelezte
magát, hogy 1000 arany forint terhe alatt

ő és testvérei visszadják e három faluból álló birtokot.

1513-ban Pogány Imre fia Ksigmund perli Bányfy Miklóst a három faluról, mert 1512-ben Bányfy elcsenélte öszes birtokait Szerdahelyi Háxlóval Zempléni és beregi birtokokkal. (KISMARTON, 47. P. 29.)

Ekkor Zalaszegeen 13 jobbágy és egy szellőre lakott, Aranyodon 16 jobbágy lakott 16 fűtelken egy szellőre és egy nemeri udvarhelye volt, 3 hold szántóval 2 hold kaszálóval és egy hold szőlővel.

Szent Péterben 8 jobbágy lakott 2 egér és 6 fűtelken és pusztá volt 6 fél telek.

1527. nov. 26. Ferdinand Bányfy János itteni birtokait kegyesség miatt, Gonthon Mihálynak adományozza. A fektetésnél Bányfy János szentpéteri jobbágya ura és annak fia Bányfy István nevében elmentmondott.

1483-ban Pogány Imre birtoka a zalaszegei kerület, aki megvédei céljából átadja Bányffy Miklós nádvarmesternek, aki azután megtartotta azokat. Pogány III. Imre neje Ostffy Borbála. Leánya volt Ostffy Jánosnak, akinek neje Bányffy Katalin, Bányffy Zsigmond lánya volt.

Bányffy család a megyénkben nagy birtokkal rendelkező Hahót nemzetségből származott. Alsólendvai birtokai után Lindvainak nevezték magukat. A család tagjai többször viselték egymás után Zala megye főispániságát, majd Horvátország és Szlavónia bániságát is. Leányházaitakat ezért nevezték el a nép, Bán fiainak amiből a Bányffy név állandósult.

A zalaszegei birtokkerületben lévő falukban azokat a birtokrészeket amiket Bányffy Katalin, nevezeként Ostffy János zálogosította el Dobócsi Szalai Lászlónak. 1460-ban Ostffy halála után Pogány III. Imre visszaváltja.

1493-ban Bányffy Miklós és Jakab panaszt emel a királynál, hogy Peto Miklós és János hatalmaskodtak szomszéd, Zalaszeg és Gyentpéter birtokaikon. 1498-ban Peto Imre fia Zsigmond már eltiltotta Bányffy Miklós nádvarmestert, a birtokoktól, de csak 1498-ban egyeztek meg, hogy határidőre visszaadják neki a falukat, de még, még 1513-ban is maguknál tartották.

1524-ben Szentpéterben 14 lakott és 6 elhagyott portája van Bámfly Miklósnak.

1531. Wásoni Jeromosnak 6 portája van, de van itt még 10 részen lakott telek is.

1541. márc. 17-én a vasvári káptalan Ferdinánd rendelkezése Bámfly Istvánt ősi birtokaiba visszaküldözi.

A török sereg első alkalommal 1532-ben jelent meg vidékünkön. Április 25-én I. Szulejmán szultán a szászkeresztényi haderejével Sztabulból Bécs ellen indult. Júl. 19-én átkelve az eszéki folyón, a Dél-Dunántúlon a Dráva folyó vonalán vonulva Kanizsánál lépett Zala megye területére. A török főcsereg július 30-án érkezett Kanizsa vára alá, ahonnan a Foglár patak völgyében vezető úton észak felé indult tovább Póloske és Kapornak irányában. Aug. 2-án Kapornakon táborozott a sereg mivel a Zala folyón hidat kellett verni számára. Pécsi török történetíró szerint a szultán vezette főcsereg Kapornaktól északnyugat felé, a nagyvezér által vezetett előhad egyenesen északnak indult tovább.

A két seregese a Rábán Rábachídvegnél kelt át,
majd aug. 10-én megkezdte Kőszeg ostromát.
A török sereg mellett portyázó, rekviráló
lovas segédszabatok kirabolták a környék
falvait és fölgyújtották elpusztították azokat.

1532-ben elpusztult az itt mellett fekvő Aranyod,
és azak felé Zalaszeg, Ber, Bóval, Tilaj, Batyk és
Szentpéter is.

1542-ben Zalaszegeen csak 2 porta van Zala-
segeen, Szentpéterben 3 lakott portát találunk.
Aranyadot még mindig pusztának mondják.
A lakosság reixben a hegyekbe valamint a
dóla melletti berkekbe menekült.

(A dévcsma Berky Benedeknek 22 denár, Berky
Máténak 6 denár. Szentpéterben 2 lakott por-
tája van Berky Benedeknek, Berky Máté-
nak pedig 6.) (DIC. ZALA II. 461.)

1547-ben $3\frac{3}{4}$ -es jöklágyyporta van Zalaszegeen.

1548-ban 18 adózó portán innak össze, egy legitt
házat egy új házat, valamint 4 mezeinyt.

Szentpéterben 5 porta van, 1 nemer porta és 3
szellőz csabóid lakik még itt.

Aranyodon 6 porta van, 1 elpusztult és még 4
új ház, 6 szegény házatlan.

A török csapatok első ízben 1550-ben indultak
postyára Zala megye ellen. Augustus végén egy lovass-
csapat Zalavár és Hévízhely között állt meg a végvá-
rak romain Szentgrót, Sümeg és Vátika várai kö-
zött elhaladva pusztított. Nádasdy Tamásné leve-
le szerint: Szentgróton hat házat égettek el, azon-
ként egy falut is elégették...

Ex a Zala Szentpéter lehetett.

1551-ben a fehérvári skandzárk egyik lovass-
rege állt a Veszprém és Vácssomlyó végvárak kö-
zött és egészen Szentgróthoz törve előre elpusztítot-
ta, felégette a falukat. 1552-ben Veszprémet elfog-
lalta a török, így már Sümeg környékét nyo-
mogatták. A szentgróti várhoz gyülekeztet-
ték a végvári magyar hajdúkat.

A zalai főesperesség 1554 évi kánoni jegyzéskönyve
értékes forrása a korabeli állapotoknak. A ká-
noni listázatazt Gáspár mester egerszegi plébá-
nos vezette. Löves András veszprémi püspök
rendeletére. (Dr. PFEIFFER J.: A VESZPRÉMI EGYHÁZMEGYE...)

A vizitáló bizottság a zalai főesperességben
101 plébániáról és 4 filiáról ad számot. Ebből
20-at plébános nélkül talál. Veszprém elfoglalá-
sával (1552.) az egyházmegye nagy része török
kezre került. Exxel az egyházmegye egyházas

kormányháza és a hívek lelki gondozása is, fő-
ként a hódolt területen, nagy mértékben meg-
nehevedett, sőt egyenesen meg is szűnt.

„Az ellenségszárta földön elnéptelened-
nek a községek, a templom hívek
nélkül árva marad s nem lévén
gazdája, egyideig daczol az idővel, an-
nak a viszontagságaival, majd las-
san romlásnak indul. Ez a helyzet
öt községben: Palintán, Halabéren,
Pacsán, Dötkön és Álbánfán. De nem
sokkal külsőnk templomaink álla-
potát ott sem ahol elkerülte a pusztu-
lás. Számos templom tetőzet nélkül
all, javításra szorul.”

A falusi templomok felénk nagyrészt tég-
lából épültek, köztől volt, főleg Siince kör-
nyékén. Ide szállítása nehézkes volt. Tetőzetüket
általában szalmával (szuppal) és nádval fedték.

Itt nem tartották karban hamar tönkrement.

Néhol a nép éléskamrájának hűtőháza. Pusztulás ké-
pét mutatja a templom tartozéka a temető is,

amely a legtöbb helyen gondolatlan és rendetlen vagy éppen hiányzik. A papok együtt menekülnek híveikkel a hegyi barlangokba, erdőkbe.

A zalaszegei plébániáról, amelynek kegyura Bámfly István, plébános György atya, ezt jelentik: a templom bejárati ajtaját valami dühöngő tolvaj szétverte, így a templom és az oltárokszentiség öröktelenül van.

Yellemző az áldatlan viszonyokra, hogy 1548-ban Bámfly zalaszegei tiszttartója, Nagy Ferenc, a tiszzei prépost három felsőtúrjai jobbágynak pénzét felchítták és kirabolták. 225 Ft-ért keletkezett.

A papok műveltségi színvonala általában alacsony maradt. A papok nagyobb része iskolátlan, magasabb iskolát nem végzett. Iskola életük sok kívánnivalót hagyott maga után. A plébánosok közt sok a családost, mások ügyest tartanak, az eláhi plébános pedig már „kiagott a birtól.”

Ak egykorú nép nem bízta meg a papokat.

A plébános lakása kevés helyiségből állott, mert pl. a kökényesmindseuti plébános kénytelen volt ugyanabban a szobában misézni ahol családja-
val lakott. Van olyan falu ahol évtizedek óta minden pap, nemzedékek monak fel minden iskolai oktatás nélkül. Sok helyütt misét nem

hallgatnak, halottaikat pap nélkül temetik el, pogány
módon élnek és a veszmérii szímet tilolma ellenére
vérokonok kötnek egymással házasságot.

A 16. század közepére tragikus körülmények
vetítették sötét árnyakat a magyar társadalom-
ra. Amint a magyar jobbágy évszázadokon ke-
resztül, nemzedékről-nemzedékre maga kö-
rül megteremtett egysejre vesztébe került.

A jobbágy- és szelleiházakat az ego fehélyá-
val rohángáló krími tatár lovassok, török
és balkáni zsoldosok lefegyverték lángora.

Ekik időben nem tudták elrejtőzni, elkapták
és magukkal hurcolták, az ellenállókat levág-
ták. A 16. század közepére már beküldött ren-
dezkedniök az állandó kényszeri állapotra.

Megszervezik a riasztást, (füstjelekkel, hívó-
móddal) a magyar hegyesúcsokon. Tűn-
kor amikor jön a riasztás, gyorsan abba-
hagyják munkájukat, vagy lakóhelyüket,
temetést és kis motyójukat ládába rejtik,
az állatot a sorozlyához kötik és irány
a berek, az erdő vagy a hegyig belseje.
Félbenmarad mántás, az aratás, a szüretelés.
A vízvári hajduk csak várak tornyából

nézhetik a falvak egészét, kis letxámmuk miatt nem
merik elhagyni védett helyüket.

Fovasok nyargalnak a kőszentgrót alatt levő ma-
lomhoz, ahol nagy halom venyige- és fűszere áll
kiszemelésre, hogy a faluba lokjék.

Víz borít rétet és vántót, de életet ment.

Amikor elmúlik a vészely számbavesznie az
előket és holtakat. A ház úszkált eltakarítják,
a berekben fűszervető, mogyorófiaikat gyűjté-
nek. A ház vákának és a tetőnek pórnaként,
rönköket vágnak az erdőben, hogy mire le-
essék a hó legalább fedél legyen a fejük fölött.

Folyik az építés, tapasztás. Először a templom
tetejét fedig be, hogy kis értékeit oda berakhas-
sák. Öröket is állítanak a tolvajok miatt.

Bortermelési

A bortermelésnek már hatszáz éves múltja
volt már hazánk területén, amikor a ma-
gyarság itt megjelent. A római urakom meg-
szünté után sem pusztultak ki teljesen a
szőlők. Igaz, hogy a szőlő kényes, s ha nem
művelik hamarosan tönkére megy. De közöttük
felburjánzott fák és cserjések megvédtek az
egyed szőlőfajtát.

A szőlőtelepítés a jobbágyság feladata volt, hiszen
ők nagyon értettek hozzá, tapasztalataik
régie hagyományokra épült.

A földesúr hasznosítani akarta a szőlő
területeit, vagy alkalmas földjeit. Néki maga-
nak azonban rendszeren nem voltak meg
hozni az eszközöi, mert nem volt pénz
a munkáltatóira, de meg nem is akart
vesszőzni vele s ezért megelégedett a kisebb
de biztosabb jövedelemmel.

A föld tulajdonjoga a földesúré maradt,
a bérlet pedig a használat jussa illeté
meg. Az ilyen használati szőlőbirtokos
nemcsak szabadon használhatta a szőlő-
birtokát, hanem át is örökölhette, sőt
el is adhatta. A földesúrnak a föld tu-
lajdonjoga elismeréséül földbért (CENSUS.
TERRAGIUM) fizetett. A földesúrnak ezt a jo-
gát, jussát - magyarul igazságot - nevezték
hegyvárának. A hegyvár az országos
szokás szerint minden hold szőlő után
5 kőből must volt. Holub szerint egy hold
864 □-ól volt, legalacsonyabb termést 100 kőből.

ben határozták meg. A hegyvárak nem voltak sok. Az alsólenyvai uradalomhoz tartozó Aranyodon és Zalasszegen 1 tina bort szedtek amely 6 ötvintes köből volt. (Falus) Tehát egy 864 öles szőlő után 45 liter mustot adtak a földesúri hegyvárangyútöknek. (1524.)

A dézsomát, amely a föld évi termésének és minden állatszáporulatnak a tízedréke volt, természetben kellett megfizetni. Hatalmas munka járt a tízedrteljesítésben. Először a kirovást kellett elvégezni, megállapítani, hogy kinek mielő mennyire termett, mennyi volt az állatszáporulata, kirovni a fizetendő mennyiséget, majd beszedetni, behordatni. Óriási apparátusra volt szükség ehhez, mert mindennek rövid idő alatt kellett megtörténnie. Később már némelyben kö-

vetették a tizedet. Minden porta, kapu vagy kúria
után, - akárhányan laknak is sokszor ezekben
részekben. 10 szék (2) demért fizettek gabonati-
zed fejében.

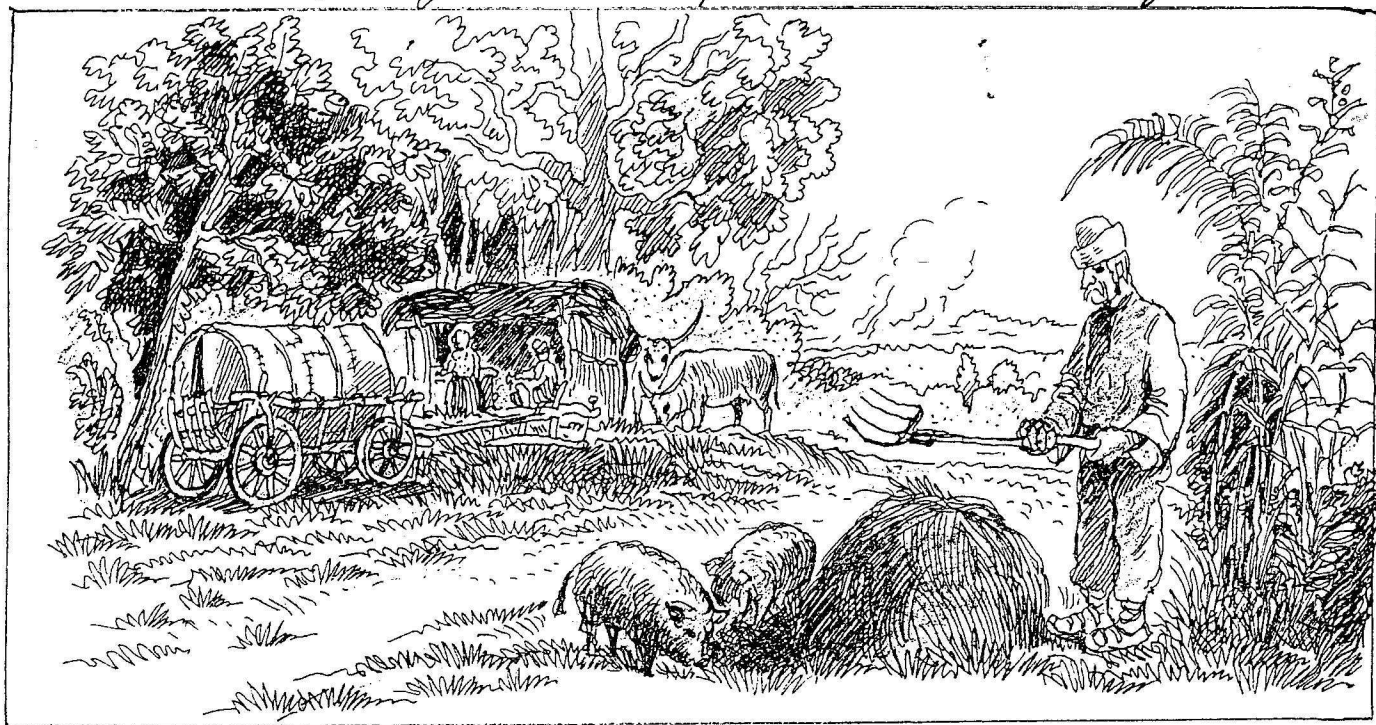
1351 óta mindenféle gabonából és borból még
kilencedet is tartottak adni a földesúrnak.

(1351. 6tc.)

Először behajtották a tizedet utána a kilen-
cedet. A tizedet Karácsonyig kellett leadni.
A gabonát aug. 15-ig kell csak kivékben
és képekben a tarlón érikre. Ha addig nem
jelentkeztek a rovók, tovább a jobbágy már
nem felet érte. Borból még sürgősebb volt ex-
talán, mert ha már a mustot levették a pincébe
s az ott erjedni kezdett, akkor már még hosszú
ideig nem lehetett oxután már szállításra.
Később beköszöntek a novemberi esők is,
az akkori művelőket ismerv már nehéz
lehetett összeszedni.

Zalaszeg falu alatt a Lóban malom építte a
gabonát. A Binsfly - uradalom zalaszegei ke-
rületében e malom bérlője évente 1 forintot fi-
zetett, továbbá 300 köböl szűrt, (a malom köb-
lével mérve) és egy vödör halat, vagy helyette

25 denárt adott. (1524.) Erről a malomról a 16. században már nem beszélnek lehet, hogy elpusztult, de újat építenek Szentpéter mellett. 1782-ben történik említés egy oklevélben a „puszta malom helyéről.” Ez a régi kalaszegei falu alatt volt, helyét ma is fellelhetőnek mondják.

A háborús idő megteremtette a maga bajait, így mindössze tízen és húszokon a török fogorágból hazatért férfiak otthagyták régi feleségüket és a kamixari várnagy engedélyével más feleséget vettek maguknak. Huszonnégyen kevesen gyórnak. A nép nagy része átpártolt a lutheránusokhoz. A többégből jutott protestánsok az ősi katolikus templomokat vitték birtokukba.

Gök községben még áll az ősi templom boltosatos
 szentélye, kötornya még ép, harangja is van, de
 a templom boltosatos szentélye, kötornya még ép,
 harangja is van, de a templom hajójának fedele
 már elpusztult. Más községben csupán a romok
 meredeznek az égre, vadoszentjének neve is feledés-
 be merült. Néhány helyen azonban a néphagyó-
 mány fenntartotta a templom ünnepét és ha
 az romokban hevert is a búcsút megtartották.

(Mexikó)

Az oktatást egyházi feladatnak tartották, de
 iskola csak Kápolnán és Egerszállán volt,
 de ezek is alig működtek.

Az alsópapriig helyzete szemelmas volt. Jövedelmük
 a lakoson kívül a föld és a stola volt. Lakosuk
 malmafedeles kamra vagy viskó.

A plébános jövedelme vidékenként változó 2-10
 hold föld, két arker szalma. A lakó művelő mag.

Egy jobbágytelek után járt fél köböl gabona, 12 dénár.

Kenyértelek után 15-30 dénárt kap. A temetés 12,

a búcsúztató 25 dénár, harangozásért, halott-
 virrasztásért 25-25 dénár járt.

1550-ben György nevű plébános szolgálatába
 került.

1561. júliusában ismét pusztít a török környékünkön, az elpusztított gárdákon és bérkeken kezeartul egy török szolgálatba állt magyar katona Hegedüs Máté, (aki Gyarmatban szolgált Gyulaffy Gáspár seregében,) kalaukoltta őket.

1564-ben 12 mezei elpusztult porta van Kalascegen, 3 szeller és egy mezei lakik még itt.

Aranyodon 13 szeller, 4 mezei porta van.

1566-ban mindhoárom községet kirabolják és fölégetik.

1566 tavaszán Gall Adám császári generális jelentette Miksa főhercegnek, hogy a török seregek már Szécsény körül is megszálltak.

A török csapatok 1566-ban I. Szulejmán vezetésével május 1-én, elindultak Bécs ellen.

Júniusban az egész dunántúlon folyó a háború. Augusztusban megkezdődött Özi vár ostroma, a vár szept. 8-án elesett. A győztes törökök szeptember és október hónapban végig dúlták az egész Dunántúlt.

A törökök az 1543-ban elfoglalt Pécsvárat központtal megszervezték újabb sandzsak-jukat. Ez kisebb közigazgatási egység volt a török államszervezetben ebben tagozódott a sok szpáhibirtok. Egy-egy ilyen sandzsak ilyen közigazgatási és katonai jogkörrel a sandzsakokéig állt. A már meghódított ország az általuk a hódoltságokhoz számított falvakat a török parancsnokok katonáiknak adták javadalomként. 1570 körül összeirták az adókisra lempszertett

magyar falvakat. A három falu még ugyan
Bámfly Miklós tulajdona de már a török is meg-
próbálja adóztatni.

Zalaszegeen 1570-ben 16 új épületet találunk sem-
mi mást.

1572-ben a három község püspöki tizedadója
búza 16,5 kepe 1 kéve, rozs 30,5 kepe 13 kéve
tavaszi 5 kepe. Bámfly Miklósnak tartoznak
2 Ft 25 dénárral.

Bámflynak Aranyodon csak 4 és fél portája
van.

Egy másik feljegyzésben külön felírva, hogy
Szentpéterből a tized: búza 6 kepe és 20 kéve,
rozs 4,5 kepe és 20 kéve, tavasziból (árpa, zab)
1,5 kepe és 35 kéve.

1573-ban csak 2 lakott jobbágyportát találunk
Szentpéterben. 1572-ben még 72 dénár adót vet-
nek ki Zalaszeg falura.

Ez az utolsó év amikor a terület birtoka-
sa Bámfly Miklós.

Szentgrót a schirvári sandzsák nahiye székhelye: 1570-ben 24 falu tartozott hozzá,
1582-ben már 31.

Szentgrót nahiye Musztafa Dívane timár-javadalom birtoka, 3000 akce a kivetett adó a szentgróti nahijére. Majd kurd bin Abdullah timárjavadalma.

A nékes-schirvári sandzsákbégek hivatali ideje:

Ibrahim bég 1604

Veli bég 1667 júl.

Mehmed bég 1617

Ibrahim bég 1676 júl.

Bajram bég 1617 után

Ali bég 1688. máj.

Mehmed bég 1621 júl.

Mehmed bég 1623 máj.

Exalik baba 1642 nov.

1629-ben Aranyos, Szentpéter és Halaszeg 1200 akce desigiszje adót fizetett és 160 forint sarcot adott a szentgróti nahijének.

Itt kell emlékeztetni a XVII. században épült Szentgrót váráról, amely az egyetlen komoly erődjénny volt környékünkön. A tatárjárás után a hatalmas Török nemzetség emelte. A török veszedelem megnövekedésével a várat megerősítették és fontos végrehely lett.

A Hagymássy család birtokolta. Nagy téglapületekből állott, kétemeletes tornyos épület volt a belsővár, de fő erőssége a Kala széles mozsaras vára volt, melyről még az 1730-as években is azt írták: „az palánkon kívül hárs nem volt. Livül, olyan linkó volt, hogy az mörhöz is alig látotta meg...”

A külső várból a hóstátból egyetlen híd vezetett a belsővárba. A hóstátot palánkerítés övezte, amelyen három kapu szolgált közlekedésre. A múlt században így jelölték meg a kapuk helyét: Felső Kapu, az egykori Fogaskerek vendéglője felé, (Kisfaludy utca), a második kapu a Kiszévtgrót (Falgár-város) felé, a Fő utca végén.

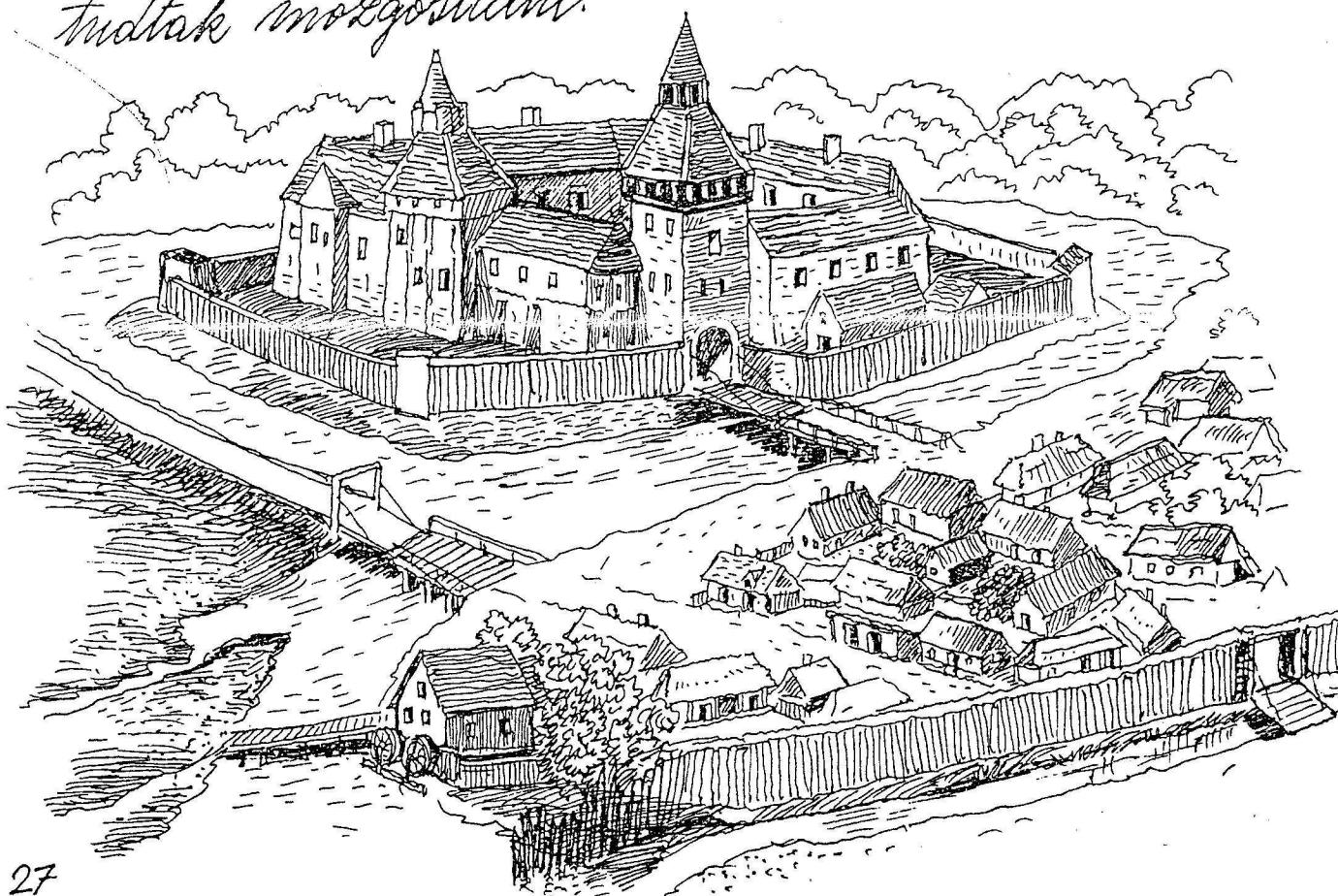
Harmadik kapu a Kisudok zsinagógája a Széchenyi u. végén.

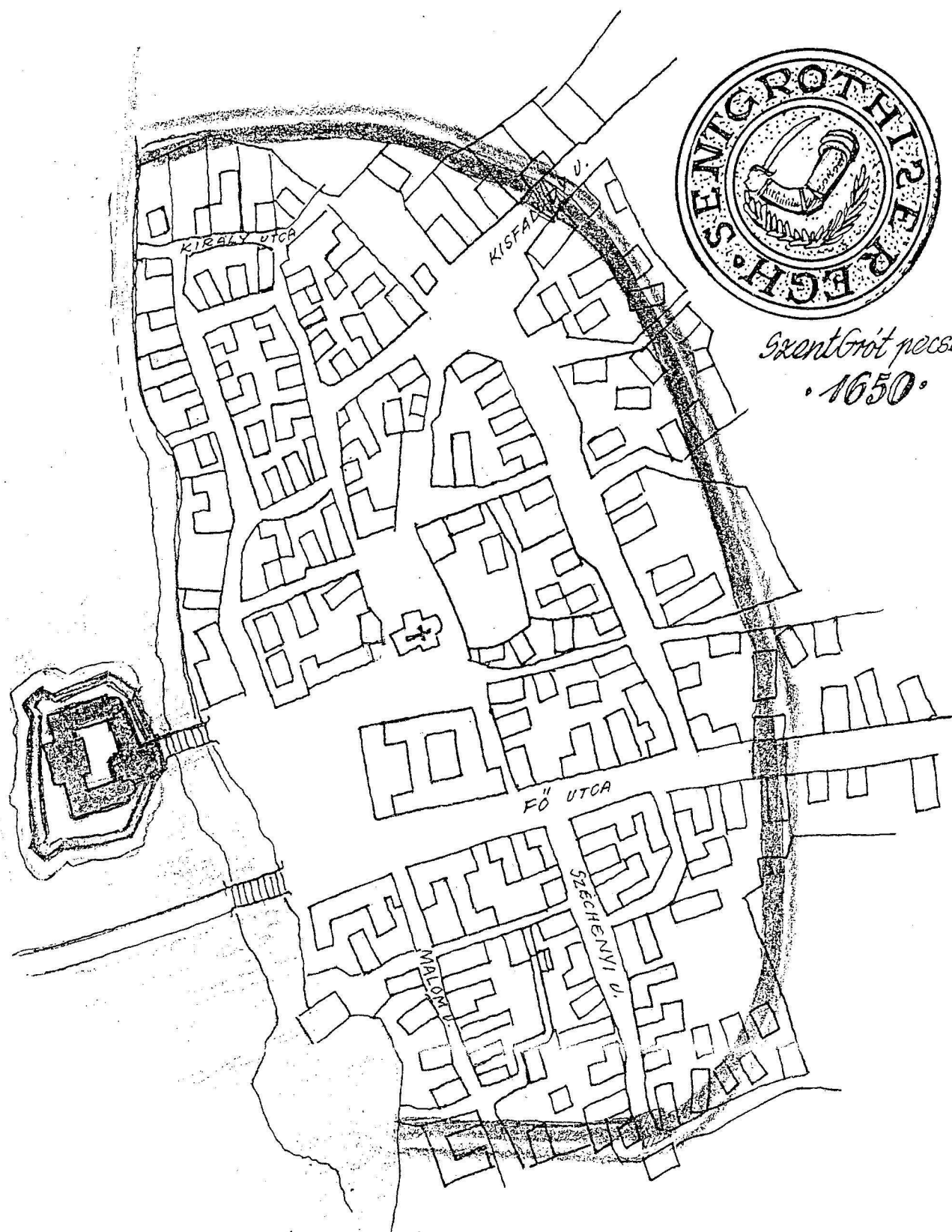
A Hóstát (külsővár) kiterjedése: A palánk kezdődött északon a Kala partján a Főszeg, ma Király utcán felül és dél felé a Kala partja mentén a régi Malom utca déli végéig. Kelet felé pedig a Fürjére, Tékanyjére vezető útig.

A palánk mellett lévő vízerősek nyoma még
1776-ban is látható volt.

A kösztét lakosai szabad legények, akik családjuk-
kal együtt minden urbéri szolgálattal, (kilenád,
robot, földbér) alól mentesek voltak, de veszed-
lem esetén legyőveresen tartoznak szolgálni.

Csak az egyházi tized alól nem kaptak felmen-
tést, amely örökös háborúskodáshoz vezetett a luti-
heráinus szentgrótiak és a sümegi püspökség
között. A vár katonáinak létszáma: 1641-ben
46 gyalogos, 1657-ben 21 huszárs, 1686-ban 11 huszárs
50 gyalogos. A kösztétből legfeljebb 80-100 legyőverest
tudtak mozgósítani.

*A Szentgróti kastély illetve külsővár kiterjedése a
17 században. Az 1854-es város térképén ábrázolva.*

Lészáltalánosabban valóban kell Pernecky László
 Zalalövőn 1596-ban készült oktatáyleveletől. A
 birtok megosztásánál találkoztunk első ízben
 névszerint aranyodi, szentpéteri és zalasze-
 gi jobbággyokkal. (MOL D 707. ZICHY CS. LT. FASC. 217. ETA
 NO 58.)

Pernecky Lászlónak jutott Aranyodon:

Görge György

(E család leszármazottai még az
 1950-as években is itt éltek.

Szentpéterben:

Kiss Miklós

Zalaszege:

Darabos Benedekné

Futó János

Kürtty István feleségének,

Pernecky Klárának jutott Aranyodon:

Kovács Mihály

Kovács Péter

Szentpéterben:

Darabos András

Pernecky Györgyre esett családok Aranyodon:

Gerencsér János

Zalaszege:

Darabos Péter

Póth Benedek

Pernecky Katalinnak (Hagymássy Gáborné)

jutott: Aranyodon:

Agoston Mihály

Szentpéterben:

Kiss András

Pernecky esztornáni, somogy megyei főbbrendű
kihalt család. Pernecky Ferenc 1635-47-ben so-
mogyi alispán és országgyűlési követ, fia
János 1681. ápr. 28-i soproni országgyűlésen
Zala és Somogy megye követe. (Bátori: Adatok ZM. III. 161.)

1598-ban Hagymássy Gábornak 4 portája
van Szentpéterben, Bormák Andrásnak 2,
Pernecky Lászlónak 2, Pogán Zsigmondnak 1,
összesen 9 portor.

Zalaszegeen 12 ház van, köztük a főúé.

Hagymássy Gábornak 4, Pernecky család
két tagja 5, Pogán Zsigmondnak 1 ház,
Martonfalvay László öregeinek 2 ház.

Aranyodon: Hagymássy Gábor 10 ház, a
Pernecky család három tagjaé 8 ház, a
Pogán család 2 tagjaé 6 ház, Martonfalvay
László öregeié 1 ház.

1607-ben Pogán Zsigmond Zalaszegeen 3 jobbágy-
portát Horváth Balintnak kálózta ad.

1599. Oxtopáni Pernecky János Zala megye alispánja és Pernecky Kata (Hagymássy Gábor felesége) az Ecsenyed birtokbeli és nemesi kúriabeli rézüket, dranyod, Szentpéter, Zala-meg falvakban levő földjeiket elcserelik a lovói várban, Lővő és Léb határában levő birtokokért.

Az 1581-82 év télen a Kabaiig eljutott törökök visszahitjukon nem egy foglyot hurcoltak magukkal a falvakkal.

A nagy hidegben befagyott Balaton jégén átkelve a törökökoppányi országság katonáival Kőrmendig és Vásvaig duitta végig a vidéket. A foglyokat Keszthely mellett sikerült kiszabadítani. A török seregében álló krími tatár segédseregnek állati kegyetlenséggel kimozdíták az elfogott szerencsétlen embereket, főleg a faluk birtokait, hogy pénzt és más értékeket csikarjanak ki tőlük.

1593 októberében arról értesítik a szentgotthárdi Hagymássy Gábort, hogy a szigetvári pasa csapataival Kiskomárom és Egervész várának irányába kezdett támadást.

A szolnoki Pogán család Csébi előnévvel, már 1483-ban birtokos volt itt, de birtokait magvédelmi céjből átadta Rámfy Miklós udvarmesterről, aki azokat megtartotta. Sok jövedelmet nem hozhatott a Csébi Pogánoknak mert majdnem száz évig nem hallunk e három faluban e birtokosokról.

1611- Pogán Zsigmond nővérevel Pogán Katalinnal szerződést köt, hogy Pogán Zsigmond 2 teljes jobbágytelkét szolnoki birtokában Pogán Katalinnak adja. Ő viszont Aranyad, Zalamegy birtokait neki adja. Aranyodon iskolát, egy lakható jobbágyportát, Zalamegyen egy elhagyott portát.

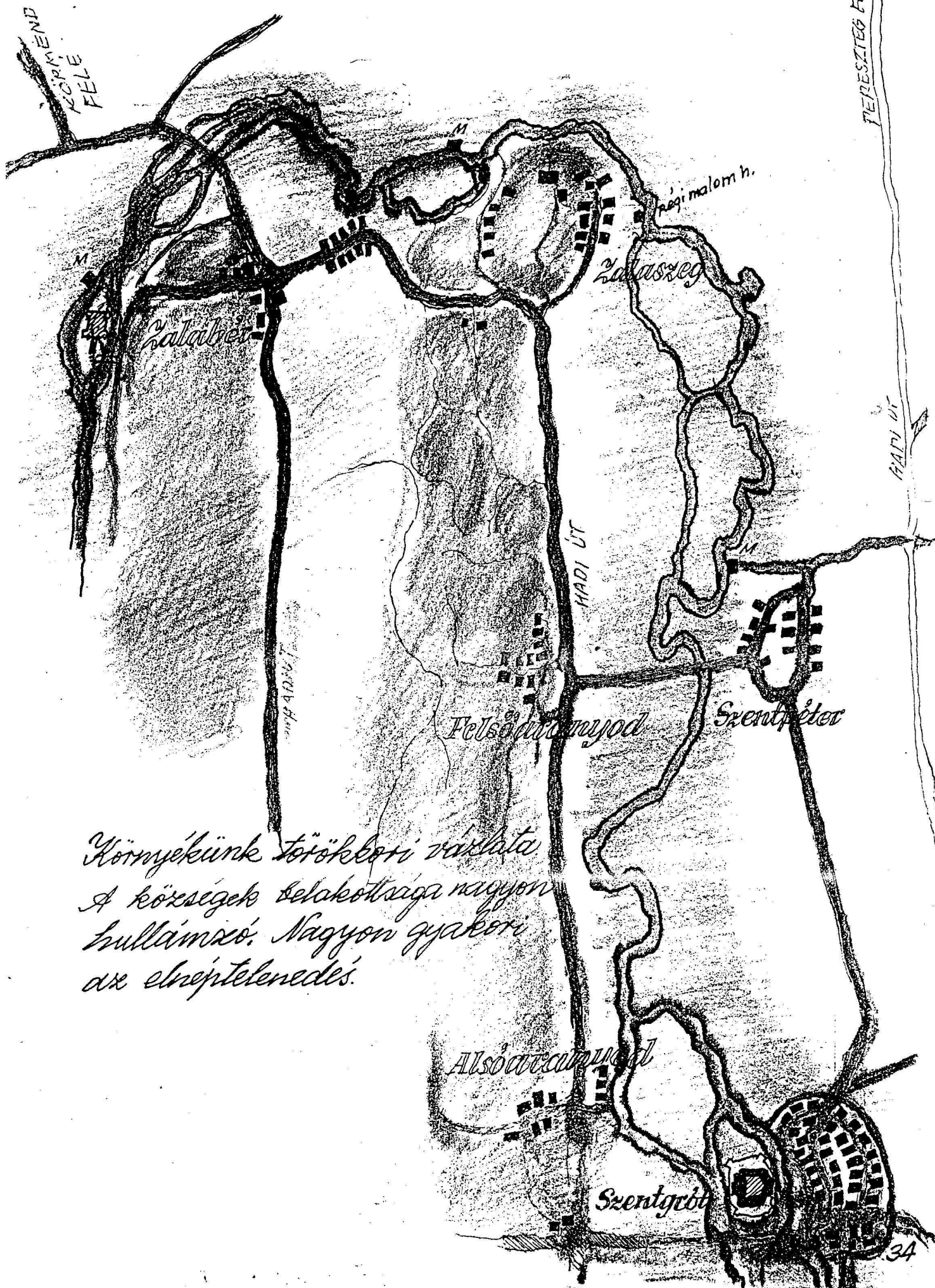
Amíg 1598-ban a három községben összesen 58 lakott porta volt, ami jelentős gazdasági fellendülést mutat. Pedig a királyi adószedő azt írja Zala vármegyéről, hogy az állandó török törmelések miatt alig van adófizetésre képes falu, csak a megerősített véghelyeken maradtak meg a lakosok. Mivel a környék nagy része mocsaras és erdős terület volt, így lehetőség volt a rejtőzésre és értékek átmentésére. Gabonaszükeiket az erdőbe hozták és többnyire ott is csépeltek belőle maguknak annyi, amint a

malomban megőrzöttek. Az állatokat többnyire
szintén a sűrű erdők tisztásaira menekítették,
ahol erre a célra az agakból font kerítéssel körül-
vett területek voltak.

A környék számára a törénötéves háború
legnagyobb csapása 1600 október 20-án követ-
kezett be, ekkor két hónapi ostrom után
feladták Kanissa várát.

A törökök a győzelem után megszerverték
legújabb vilajetjüket. A várat megerősítették
és nagyszámú helyőrséget hagytak benne, ezek
pusztították, sárcolták a szalai és vasi falva-
kat.

Kanissa ostroma alatt Mercœur herceg sa-
sári felmentő serege Győr alá, szept. 18-án
indult az ostromló török ellen. Szept. 23-án
Káld, Zalavég, Exentiván vonalon vonult át
vidékiünkön. A 8000 fős sereg benekveríté-
ta környék falvait. Sajnos okt. 7-én vereséget
szenvedtek a töröktől és visszavonultak. A vissza-
vonuló sereg élélménye természetesen az utolsó
falvak lakóira hatott.

Környekünk törökori várak
A községek belakottsága nagyon
szűkös. Nagyon gyakori
az elnéptelenedés.

Szentgrótnak már 1299-től erős kövére volt,
amelyet a Bereksói Hagymássy család külső
palotákkal még védhetőbbé fejlesztett. Mint
egyik fontos véghely a háborús időkben menedé-
ke volt a környéknek. A háborús viszonyt fo-
kosta még a lutheránus hitre térő Hagymássy
és a katolikus türjei Premontrei prepostság
vallásháborúja. A szentgrótiak megtagadták
tizedfizetést, hatalmaskodtak, fosztogattak, gyűj-
togattak Turján. Már 1542-ben Hagymássy
Miklós elfurcsítja a rendházat, majd 1605-
ben ismét felgyújtja a kolostort, az ott lévő
ispánt Kemeth Györgyöt szentgrótra hurcolják,
elkérjék.
1897-ben Szentgróton megjelenik egy kis
könyv, Kardos Sámuel: Adatok Salarszentgrót
történetéhez, ebben az író az alábbi esetet adja
elő:

A rendház pusztítása után közvetlen lora-
sokat meneszt Hagymássy Sümegre, a vár-
ban székelő Ujlaky Lajos veszprémi püspök-
hez, (aki türjei prepost volt). Veszprém török
kézen volt, így az erős sümegi várban ren-
dezkedett be. A püspök közelébe fejközték, el-
vagták a fejét, azt társolyukba téve Szentgrótra
vigtatták.

(A KÖNYV SZÉKELYHIDI VILMOS TUL.-BAN SZENTGRÓT)

1605-ben a Borskay-felkelés idején az események el-
tek környékünket is. Ez év tavaszán Hagymásy
Krisztof aki Borskay sógora volt, / Hagymásy
Ernstak lánya, Katalin, Borskay neje volt) elérkezett
nek látta az időt a püspökkel való beszámolásra.
De sem várta a hajdusereg megerőkezését, hanem
alattomban öszezárta az Egervári Seregcel, a püs-
pök tisztartóival, egyik katonáját Csabz Mihályt
a várban tartózkodó püspök ellen küldte. Ez
többedmagával rárohant az épülővárta mel-
lettülő püspökre, agyonverte és levágott fejét
a városokon kivetette.

A szentgróti plebánián őszint Historia Domusban
Házy Alajos 1857-ben úgy tudja, hogy a gyil-
kosok között volt a szentpéteri illetőségű lovas-
hajdú, Köves János is. Egy unja Kardos Samu-
el a munkájában. 1950 körül még az idős em-
berék úgy tudják, hogy a hirtetett ember Köves
vált. Prágyi Béla kéziratában a Szentgrót vára-
ban a lovashajdúk névsorában szerepel egy Köves
János 1657-ben, meglehet, hogy az ő apja volt a
nevezett merénylő.

Különben ez a Hagymásy Krisztof, Nemeti
Gergellyel és a kanisvai bors segédcsapattal elfog-
latta Sopront és Körmenet, földulka, kirabolta
az osztrák és stájer régeket.

1600-ban Gázi Ibrahim basa a kamixrai vilajet parancsnoka. Het sandzsakja van: Prakovár, Paksaga, Siklós, Pécs, Szigetvár, Koppán, Kaposvár, Kemendvár, Egerszeg. Ez utóbbi kettő magyar kézen volt.

Az 1610-es év elején a faluk megint kárt szenvedtek, mert rövid fellendülés után 1613-ban Zalaszegeen 5 elhagyott házat találnak és egy szabad lakót, Szentpéterben egy nemesi porta van, két szabados és négy elpusztult porta árvalkodó lakatlamul. Aranyodon csak marifel portát találnak.

1611. Pogány Zsigmond nővérevel Katalinnal szerződést köt, hogy Pogány Zsigmond két teljes jobbágytelket Lőrő birtokában Katalinnak adja. Katalin viszont Aranyod, Zalaszeg birtokait neki adja. (Aranyodon két telket, egy lakható jobbágytelket, Zalaszegeen egy elhagyott jobbágyportát.)

1610-ben Pogány Zsigmond 200 arany dukátért, melyet Pul Dorottyatól vett fel kölcsön, Aranyodon 2, Zalaszegeen 2, Szentpéterben egy jobbágy-

portát és a Zalaán járás malomban való fele birtokrészeit Szentpéter birtoka területén, a Zala folyó fölött, a nevezett Pál Dorothjának, néhai Horváth Pálint özvegyének elzálogosította.

1564-ben találkoztunk először (Conscriptionales nobilitates fasc. 1.) Bámfly István birtokában a zalaszegei járák között, pontosabban Aranyodon a 6 és fél porta mellett egy molnár háználataban lévő telekről.

1566-ban. Egy porta van a molnár kezében, kútnak a faluk elpusztultak.

A malomról ettől az időponttól nem hallani egyet 1610-ig. A malmot három kerekünk mondják. Az előtti a régi zalaszegei malom lehetett-e nem tudni. Elképzelhető, hogy a 1566-os pusztulásakor elégített a régi, újat a rejtettebb Szentpéter fölött építhettek.

1618. Berner György Hagymárry Kristóftól 100 arany dukátot 110 tallért 65 magyar forintot vett fél kölcsön. Ezért atyai jogon birt birtokrészeit, Aranyodon 4 lakott jobbágyportát, egy szőlőt, hegyjogot a szőlőkről, Zalaszegeen 3 jobb. portát, Szentpéterben minden joghatóságot a háromkerekű malom fölött a visszaváltásig elzálogosítja.

1625-ben Perneczky István egy jobbágyportát, egy épületekkel ellátott szőlőbirtokot, egy lakatlan szőlőházahelyet Hagymásny Kristófnak elkálogosítja. A sok birtokos nem sok jóvedelmet húzhatott ezekből a jobbágytelkekből. A szerencsétlen gazdálkodó a számtalan sokat felperzselt házat alig győzi befedni újraszuppolni. Nem beszélve a gazdasági épületekről. Békaidőben tudniillik a cséplővaló gabonát nagy pajtákba rakták be, innen annyiit csépeltek ki a rozsból, búzából amennyit beszállítottak a malomba. Itt lehetett dolgozni amikor esett az eső vagy a hó. Ha ezeket a pajtákot fölégették bizony veszélybe került az egész évi megélhetés. Ha a gabonakazlakat az erdőbe rakták, lábakra fel kellett emelni a penge-től égő és más kártevők miatt. Hiába volt, hogy községeink szinte a szentgyöti vár tövében terültek el. — holott holott faluk voltak, — a török rablóktól nem tudták megvédeni.

1629-ben a három község, Aranyos, Szentpéter és Balassagy évi 24 forint adót és 160 forint sarcot, és egy vég karásia portát fizetett a töröknek.

Kettős adóztatás nagy teherként nehezedett a

Gyalogos hajdu

Lovás végvári hajdu

jobbágyfalukra. A törökök az általuk kiválasztott fal-
vak lakóit különböző fenyegetésekkel kényszerítet-
ték rá, hogy fizessenek. Aki fehérvári beg így fe-
nyeztet: „az mi hatalmas császárnak kik vagy-
tok igaz fejhájtói, mi legyen oka, hogy az mi csá-
szár adóját ide Fehérvárra se nem hozzatok?
Vagy sok az vakmerőség toletok, miért hogy nem gondol-
tok arra, hogy az császár adójait veszni kell mind-
nyájatoknak, azoknál fiaitoknak is fejeteknek? Mind-
azonáltal ismét is ezen címeres parancsolatainkkal
bizonyos ember által intünk és iszonyú büntetés
alatt hagyunk és parancsolánk, hogy okvetlen,
nagy hamarsággal az császár adójával besietetek!

Rátok a sükettség miatt iszonyú haragunkat
ki ne vezéjtök!

1628. „E hadakozó időkben felette igen nagy
drágaság vala mindenben. Ex pedig tönk mind
a sok számtalan hitvány pénzverésből és a jó
pénzre ki foggyatásából; mert a jó pénzt fel-
verik és azokból oly igen rossz pénzt vernek,
aminekért soha senki nem hallott, sem olvasott,
mert egy régi garasból négy-öt rossz garast vernek.”
„... Ehség és döghalál, hallatlan iszonyú nagy vala.”
(Adatok Lala m. tört-hex III. 551. BATORFI)

/ Tizedet az alábbi javakból fizették:

Búza, rozs, árpa, köles, zab, tönköly, árpa, szőlő,
len és kender. Állatok: bárány, gödölgye, nyest,
sertés, csirke, lud és méh.

Kilenced a földesire, először ezt kellett be-
gállatni, majd a tizedet, ami az egyháznak járt,
végül a török adószedőknek is adózni kellett.

A török földesir ugyanígy tizedet szedett a
gabonra, a gyümölcsre, a méhkas és a bárányok
után, de ez a gyűjtés sokkal jobbra volt
mint a termények tizedezésre. Emelkül a
török kapu-(ház) adót követelt, valamint to-
vábbi összegeket a legelő, az erdő használa-
táért, a szőlő, a malomok, mészárakéért és
sertések után is. Az állam részére a jobbagy.

nak a „szultán adóját” a harácsot kellett fizetnie, de a paraszok és bégek rendkívüli követelése: váráépítés, (gerenda, deszka, mesz szolgáltatás) hitekre tartó fuvar, elképzelhetetlen teherként nehezedett a földolt polgárra.

A jottágy (törökül raji) fixetési irának az alábbiak szerint írta elő a török törvény:

„Aki házában, szőlőjén és földjén kívül, marhát, házában lévő holmijait, borát számitva 300 akcsét kőértékiséggel rendelkezik, (50 akcsé = 1 arany forint) 50 akcsé adót fizet.

Egy házában akár egy jottágy egyedül, akár fiával együtt, vagy egy apától származó 2-3 olyan testvér lakik, akiknek, kénye-rik, vetésük vagy kereskedésük egy helyen van és együtt élnek, együttesen 50 akcsé harács-adót fizetnek.”

A terményeket a török kilében számitotta, ami 24 okkának felelt meg.

(Egy okka = 1282 g) azaz 30,76 kg.

KÁLDY-NAGY GYULA: Magyarországi török adószedések 93l.

300 akcsé 6 magyar forint. 1553-ban két úszó ára 300 akcsé, hirt tehát 1200 akcséba került. A bor ürmértéke a pint = 1,696 l cseber 42,42 l. (KÁLDY)

1600 körül egy szántó öket 5-6 forintba került (1 forint = 100 dénár). A lo' ára - minőség szerint 5-20 forint volt. (Dobó István 120 forintért vett hat lovat kocsival, szerszámmal együtt. Elvett diósnó 150 dénár, máx fej káposzta 30 dénár, 5 tojás 1 dénár, egy pint bor 8 dénár, 1 font bors 80 dénár, egy pint méz 40 dénár, a tyúk 4, a kacska 8 dénár volt.

A körműves napi 16 dénárt, az ács havonta 400-600 dénárt keresett. (TROGMAYER OTTÓ: Élet és tudomány. 1971. V. 3.)

A tallér nagyobb ezüst pénz 1500 körül használatba került hazánkban. 1 arany forinttal azonos értékű volt. Dukát értéke egyenlő volt 1 arany forinttal. (Pallas nagylexikon)

1652-ben Kapornakon kélt leveletben Ángos Péter arról ír Batthyány Ádámnak, hogy a környéken már csak Mártonfalva, Pilaj, Pakod, Aranyad, Zalaszeg és Batyk lakott helyek. Kapornak városához kellene menni erődítési munkára, nekikereset és gyalog munkásokkal igyekezne, de nehéz megtalálni az embereket.

1656. május 9-én Pulyai György szentgrófi kapitány Batthyány Ádámnak írja: „az itt való' jobbágságunk szerint a sok török való' miatt, igen nagy fogyatkozottak és kevesedtek is, pedig sok nép szülő, rétek, szántóföldek vannak, de a munkás kevés hozzá, és az kevés jobbágság rá nem érhetik annyira.” (BATHYÁNY GS. LT. MISSILES. NO 38753. 1656.)

1643. június 4-én a Hagymásvy család megkereste a vármegyét, hogy Szentgrót várának erősítéséhez, a vár körüli védővárak megintézéséhez Aranyad Zakaszeg, Szentpéter falvakból, házonként egy kézi munkást rendeljen két napra.

„Fogány 11. Szigmond mint a Zalavári régvár kapitánya török fogságba esve, hogy orman kisra badihassa magát, kénytelen volt régortól Lichy Györgytől kérni kölcsön bizonyos összeg pénzét, amelynek 1598-ban történt visszafizetésekor adós maradt még 150 magyar forinttal, a summában minden névvel nevezendő javai közt Aranyadot is kénytelen volt zálogba adni. (Bátorfi)

Szigmond exel tökéletesen summával szíves ember lett, hogy vándorbotot fogott, hogy ahiányzó zálogösszeget összekoldulja. Ex sikerült neki 1635-ben kelt végrendelete szerint

Lichy Györgytől minden zálogba adott javait és axonkivül még P. Boldixsár által elzálogosítottakat is visszaváltotta családjának. Boldixsár Hagymásvy Gábornak zálogosította el, (Aranyad, Szentpéter, Zakaszeg) - a felsorolt a falukban lévő telkeit.

1640-ben Bossányi László részeit a három
községben lévő részeit 69 aranyért Csébi Po-
gány Zsigmondnak Zálogba adja.

Az ifjabb Pogány Zsigmond valamiből, -
talán márkakereskedésből? - eléggé meg-
gazdagodhatott mert sorba visszavál-
totta még a kiterjedt familiája által
Zálogba adott birtokokat is.

(Perneszy György, Perneszy István, Marton-
falvai Ferenc)

Viczay Ádámtól gyorsan Zálogba vette
Aranyad, Szentpéter és Ernyed birtokrészeit.
Bátyját Pogán Istvánt, akit emberölésért
elfogták és Sárovarra vittek, kiszabadította,
a váltságdíjat megfizette érte.

Legkisebb fiát Pogán Pétert Győrött nagy
kötséggel taníttatja. Kégy gyermeke van
2 fiú és 2 lány. (Zm. tört. lexikon.)

1625-ben Perneszy István két jobbágyportát
Aranyadon, egy nemesi mőlot és a hegyje-
got, Szentpéterben egy jobbágytelket és egy la-
kótlant Hagymassy Krisztofának 100 tallérért

és 40 dukátért elzálogosította.

1630. Hargymácssy Katalin, aki Csiráký dáráló felesége volt, a három községet és a malmot, Hargymácssy Kristófnak 100 arany dukátért és 100 tallérért elzálogosította.

1641. Rajki Imre, felesége Pogány Erzsébet, gyermekei a három faluban lévő telkeket és a malmot 465 forintért elzálogosította Hargymácssy Istvánnak és Lőrinc Juditnak. Mivel az öreg Rajky meghal, utódai szintén zálogba adják Hargymácssynak.

Amint látjuk a három falu lassan a Hargymácssy család kezébe kerül, csak még a Zala-cséri Pogány család itt lévő birtokjogai bonyolítják a nagyhatalmú urat.

1642. Berneszy István a három faluban lévő részeket Laskay Istvánnak 100 tallérért és 40 arany dukátért (1 dukát = 2 tallérval), zálogba adja.

Yönnök megint a Pogányok!

Kozma György birtokrészeit, amely Pogány juss volt 1795 forintért eladta Pogány Gergelynek.

1648-ban Széchenyi György veszprémi püspök
perli Pogány György zalaszegei jobbágyait,
akik az egyházi tizedet a Hárszár nevű
hegyre után 1645 óta nem fizetik.

Zalaszegezen a hárs körüli földekről és az in-
tás földekről nem adnak decsmát, de a
többiekéről igen.

Szentpéteriek az aranyadi szőlőhegyen
lévő szőlőjüek után decsmát, hegyvérmót
adnak, szántóföldjeikről is, csak hársaik
adómentesek.

1656. márc. 15-i adat szerint csak 3 helyes
jobbágy van Zalaszegezen. Birtokos Po-
gány Lászlómond fia Ádám.

Ekkor már valószínűleg Szentgrótvár tarto-
zékai között szerepel. Ekkor Szentpéterben
egy lakott porta és két lakatlan hárs hely
van. Aranyadon öt lakott portát és egy
lakatlan hárs helyet jegyeznek föl. Ungymácssy
István bírja. Kései Horvath Istváné volt de mag-
vassakadt.

1636-ban a türjei prépost. tiltakozó nyilatko-
zata előtt a birtokos használatától a három
falut (Fákivágást, makkoltást)

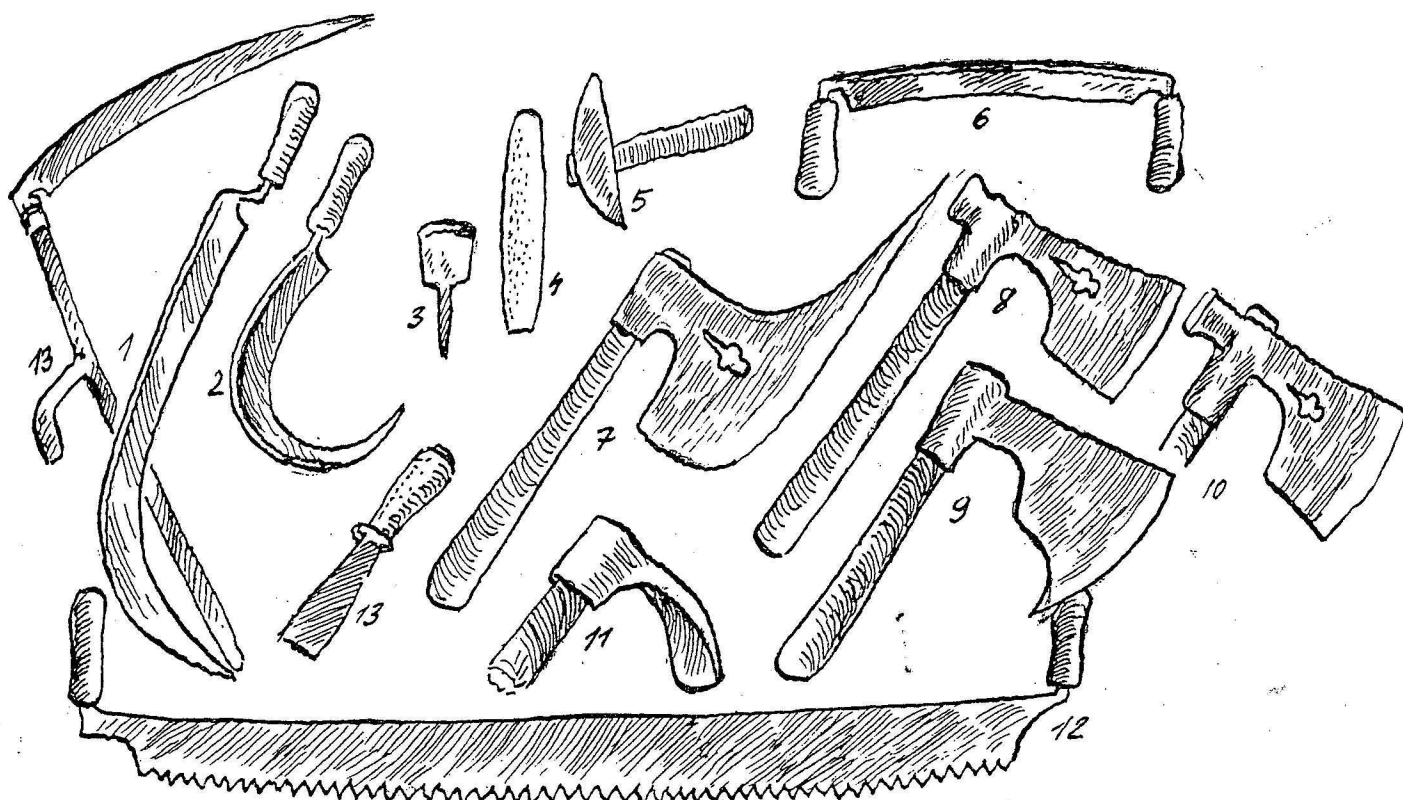
Közeben a török dúlások is folytak, miköz-
ben sokan adnak, vesznek, zálogolnak
addig a nép teljesen kiszolgáltatott min-
denféle kőborló' fixettetlen hajdúnak,
rabló' tatár zsoldosnak. Amit nem vis-
el a török elvisszi a Zsoldnélküli végvári
harcos.

1645-ben gr. Batthyány Ádám, a Kanissával
szembesített végvárak főkapitányja, levelet ír
Hagymásny Jánoshoz: „... Mi gr. Batthyány
Ádám ect... Esik értesüinkre, hogy a törökök
kijönnek csataképpen a Szalán által a Far-
kas erdejére, mindhogy pedig sehonnas
nem visszitek be a hirt, mindenkor béke-
vel jönnék. Mely esetén ne legyen!

Hagyzuk is parancsoljuk, ti Szala mellett
lakó falubeliak, úgy mint: Aranyas, Szala-
csay, Szentgyörgy, Batthyák, Berék, Borosák,
Pakodiak, Istvánodiak, Göpötkiek tiúktek
mindnyájan, hogy minden falubeli a maga
határában a Szalán, ahol lovas vagy gyalogos
által mehetne, minden hajnalban megjavít-
sátok. Ha valahol fel- vagy alájáró nyomot
találtok a törökök, mindjárt Szentgyörgyre

vietséggel hirt adjatok Sharonlókijpen ti
 kik a Farkasrendjében laktok, ngymint
 Mindszentiek, Széplakiak, Végediek, Ferenc-
 giek stb, jól vagy alámuno törököt, vagy
 nyomint láttatok a töröknek, lovas salubeli
 polgár által hamarissagat hirt adjatok
 Szentgrótra. El ne menjetek mulatni,
 mert ebben ha igazán is híven el nem
 jártok, minden kegyelem nélkül karóba
 vonyatomk benneteket, aki kötetek vét-
 kesnek találhatók. "

Az 1640-es években élénk mozgás jellemzi a
 környékünkön lévő fegyveres erőket,
 1640 decemberében Bathyány 1. Adam apa-
 tai téli szálláson Végedkörnyeki saluban
 voltak, elszórtan. Esterházy elliklós noidor
 is Bathyány Szentgrótra jötték valamelyik
 Hagymóssy családtag temetésére. A kani-
 zsai törökök nem tudták, hogy Szentgrót
 körül nagyobb számú magyar katoná-
 ság fekszik, Alibómfánál átkeltek átkelni
 a Galán és Baltavár megszerelésére kívántak,

Hésművesipari szerszámok a 17. századból.

6. Vonókecs 7. Ártásketecse, 8, 9, 10, 11. fanyegművelő szerszámok.

Mezőgazdasági szerszámok. 1. aratásra használt sarló, 2. sarló, 3. Csarvakalapító üllő, 4. Karvakő, 5. Karvakalapács, 13. kassa.

Parasztház a 17. században.

Geolga

Falusi pász.

csalitos, cserfais legelő" (Bömbölő" narlaguak nevezték) elta-
karta a kis skalmatetős házakat. A türjei határ
a hadiútig húzódtott, a földet itt a türjei prépostság
birtokában voltak. Akkor még nem volt hazánk-
ban akácfa, többnyire cser- és tölgyfais erdők voltak,
amikben mangalica szalonnát makkoltatták.

Ebből sok háborúig keletkezett. A török nem bán-
totta disznókat, mert tiltotta a mohamedán
vallás a disznóhúsevést. Katalmas szelidgese-
tenyefák voltak az erdőkben és a hegyekben. Termé-
sét kenyérszótlikként ették. Az erdőkben bizonyos
helyeken méhkasokat állítottak föl és lényesen
állítottak elő. Egyébként az előbb említett pestis
körökösszóját szerényen terjesztették a télre beszá-
lósolt házaik, szoldosok akik ahol megjelen-
tek szinte kihalt velük együtt a jobbágy is.

A marhaállomány alatt természetesen az ősi
szürke szilajmarhát értjük, mert a későbbi
magyarok csak 1870 körül terjedt el hazánk-
ban. Nem volt kényes, még télen is megélt a leg-
egyszerűbb körön, szakszalmán. A berkes, forrá-
sos részek mellett szeretett legelni, ahol soha
nem hagyott be a rét.

Kénytelenek vagyunk a jobbágyok hétköznap-
jaival foglalkozni, hogy fogalmunk legyen arról

a hihetetlen türelési technikáról, amely az évszázados háborúk alatt kialakult.

Ha erdőből szántóföldet hozdítottak el az erdőterelésnek egy akkor elterjedt módszerét alkalmazták. Ennek lényege, pedig az, hogy a levágandó erdő fáit még le sem vágták, hanem csak egyik oldalát, mégpedig mindig axon oldalról, amerre a faik legkönnyebben dönthetők, tehát völgynek le, vagy állandó széljárás irányában - kb. a feléig sorba bevágták, de úgy hogy állva maradjanak. Így félé munkával tudtak nagy területet istásra előkészíteni. Ha aztán elkészülték, (minden beállítás egyirányba nézett), a szélőt mekidöntötték a többi fának, amik sorba földre zuhantak. Persze ezt a műveletet csak szép széles erdőkkel lehetett csinálni.

A borótos, tüskés borótót ennél sokkal nehezebben lehetett legyőzni. Az erdei munkái csak télen végeztek, nyáron nem étek rá, a mezői munkák miatt. Eredes, hogy ha a falu legegett, elpuvult, a földet akkor is előjárták megművelni, kiiszálni. A terményt bent a hegyben, vagy az erdőben vasmelték el.

1656. nov. 23.

Csikai György mentgróti vajda (vámparancsnok) levele
Batthyány Ádám főkapitányának:

A török a vár alatt járt. Előtt a Zalaán túl a hid-
nál egy zászlóval 50-60 török lovas jelent meg.

Majd hamarosan a Zalaán innen 3 zászlóval 2-300
török jelent meg. Ezek körül néhány lovas török
a városon át és a midáson is átjőve a vár részé-
nek külső hátsójaig (külső palánk kerítéséig)
jöttek. Kört nem tehettek, mert a strázsák az
első: csáfordi hegyen a szakállasparkával tövé "örsem,
(strázsák) jelzett, így mindenki a várba igyekezett, a
mexón török pedig elbújtak.

A török a városi mexót és hegyet Huszonya felé benyom-
gatta, a városbírókat elfogták és az udvarnokai fűtő
is két fiával együtt elvitték. A városi polgárok kö-
zül is keszesnek két személyt elhurcoltak.

A Zalaán Koppanyokkal jöttek át, a köveskúti prímek
(szökött magyar áruházi katonák) volt a kalamuk.
Tűzük nincs a várban, így csak a hajdúk lőttek
inniggy-amugy.

1656. Szentpéter

Zalaszeg egy helyen, Szentpéterben egy egész lakott és két
puszta helyen, Aranyodon öt helyes jobbágyportát a mag-
yaroktól Horváth István birtokai voltak, most a
császár parancsára a várnak adóznak.

(A Szentpéter-i malom harmad része is.)
A hidaknál vöröskereszt: Gyapru Péter aki "bűtő ember."
A várnál után Hagymásy Miklósnak kap 10 disszert.

A katonák munkakötelezettsége:

Vitéző szabad legények extendőnként 4 napot
kapáláskor, 4 napot aratáskor szolgálnak.
(Nem kivésen!)

"Tavaly is a kapitány úram erőltette rá őket."

Ételt és italt elegendőt szoktak adni.

Külön munkára: mexei, kerti munkára, kaszá-
láskor a réten vagy a vár és a magtár körüli
munkára nincs elegendő jobbágy.

Ezért a vár körüli feladat parancsolják és
megkeresik néhány munkásait, ha eljönnek
elegendő ételt és italt kapnak.

A Hostaton kívül a palánk mellett két vácsát
tartanak extendőnként.

A városban lakó 24 jobbágy eir 24 napot
szolgálnak, de ezek nem mindvégig szolgálnak,
hanem akinek egy kis házaszkaja van, azonnal
az úr vagy a gondbok megállászik.

1690. jún. 1.

"Günnegeu megyegyülés volt, de nem traktam elmen-
ni, mert akkora volt a vix, hogy csak ücskötve

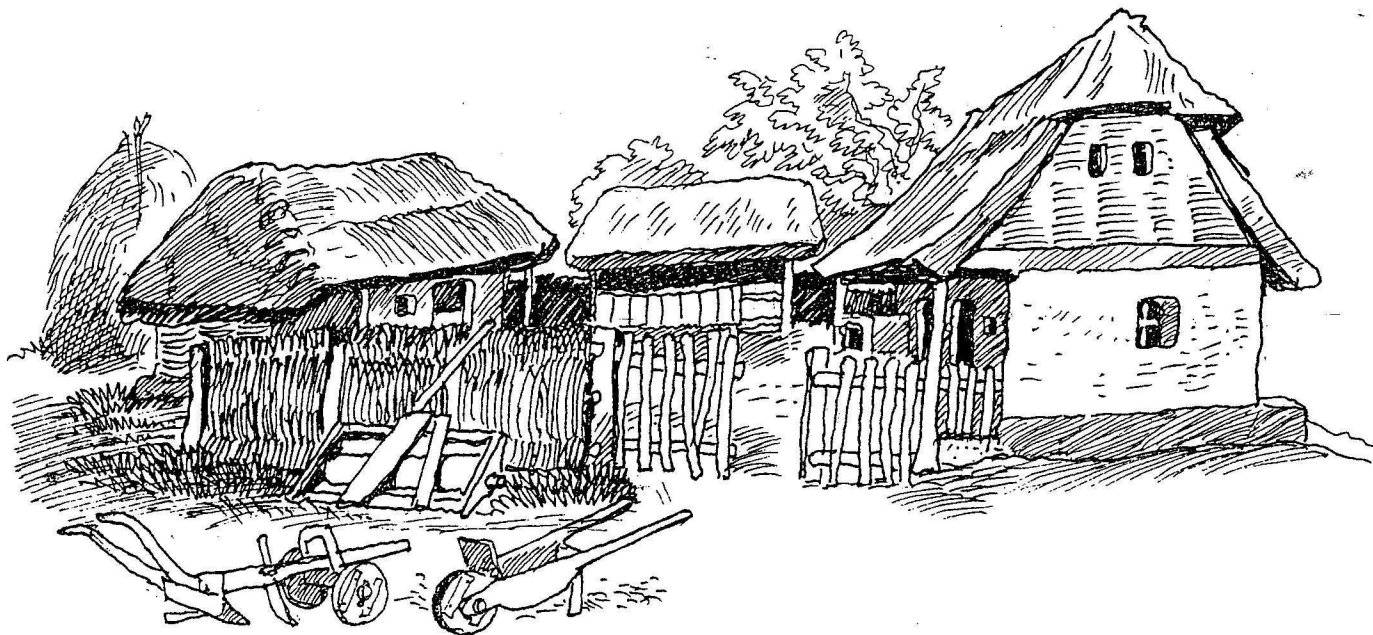
melhettem volna. Némelyek azt mondják, hogy

Berben, Szentgróton is halnak az emberek.

Szűzese külváros egy tisztviselőt a plebánoshoz, aki
Szentgrótra is átjárt (temetni)" A pestis miatt
borbélyokat kéri. (Lukács István levele Bathyanynak)

1689. május 14. Az egyik házból tűz támadt s
a város nagy része legett. A hídtól, a vártól a
piacon át a kevszentgróti (palánkkerítés) kapuig
elpusztultak a házak.

A javak elrejtésének elképzelhetetlenül sok mód-
szerét ismerték. A bort pl. nagy gödörbe szalmát,
szénát raktak, belegörgettek a hordót, majd meg-
töltötték, csak az akona helyét jelölték meg. Nád-
szállal tudtak sütni belőle.

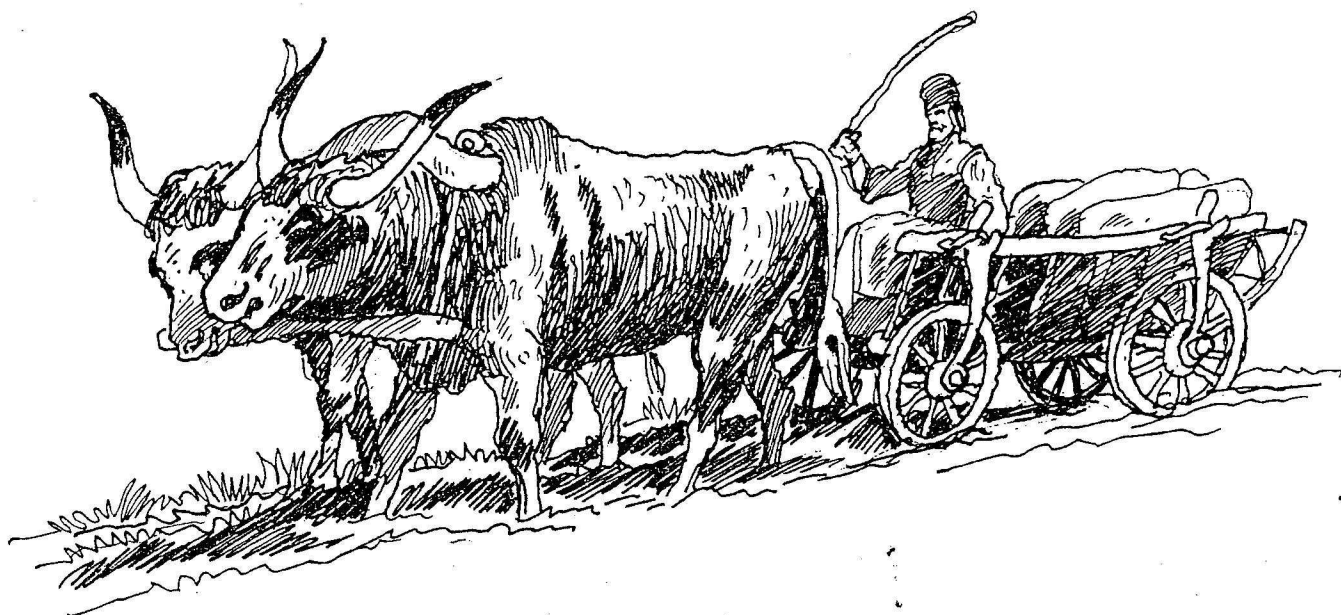

A javak elrejtésének olyan régi hagyománya őrződött meg,
hogy még a 45-ös orosz bevonuláskor is használták.
Amikor a front közeledett a falu vénei azt javasolták,
hogy a veszedelem elől a hegyi kőbányaiba menekül-
jenek, mint őseik tettek. Kis értékeiket pedig elrejtették.
Az állataikat is magukkal vitték. Párban a faluban
maradtak, akik az istállóikban maradt állatokat a
front közeledtével szabadon engedték nehogy bent-
égjenek. A dugdolás folytatódott az 50-es években
is. Mivel ezeket, sajnos átéltem, fogalmat tudok
alkotni, hogy ezt a túlélési harcot milyen örü-

itus lehetett sorsát enig folytatni. Haszonra
csak a börtörmelésből és az állattenyésztésből
tettek szert. A három faluban gazdálkodóknak
volt a jobbágyportájukon lakóház, istálló, pajta,
amit ki tudja már hányszor felégették.

Elifundálták, hogy ha már így is a szőlő-
birtokukra menekülnek, bővítették a pincejü-
ket, hosszabb tartózkodásra alkalmassá tet-
ték az épületet, ezért sokszor évekig lakhatlanul
állt a porta, de a telket majdnem mindig
megművelték. Nehéz volt a szentpéterieknek a falán
keresetül az aranyodi hegyen lévő birtokukra a közs-
lekedés. Gyalogosan n. n. bűrűn, a folyón átfektetett
nyárfákon, illetve fűzfákon keresetül jártak.
A bűrű mellett volt a gázló, ahol szekerekkel és lo-
vakkal, valamint a marhacsordák is közleked-
tek. Az állatok itatását a Csicseri forrással oldották
meg, mert ez télen sem fagyott le. A hegyi istállók-
ból a hóban lehajtották az állatokat. De csak akkor,
ha ellenszemet nem érezttek. Hiszen az állatok
csapója a hóban elárulta volna az állatok gaz-
dait. Különben az állatokat amig a hó le nem esett
kint legeltették.

Amikor tavaszodott megkezdődtek a munkák, de
elindultak a fasztrigató csapatok is beszálló utjaira is.

A jöbbségig szántott vetett, de többnyire csak annyit, amennyi keménynek elég volt. Ha jó termés volt, a földet elvermelték, ha nem volt jó termés, vagy háborús idők akadályozták, éheztek. Kemény nélkül estek a hiús, halat. Az utak rettenetes rosszak voltak. Az emberek, ha vidékre kellett menniük, loháton kőrekedtek. Évek után a szekerektől, lovasoktól összevágott utak szinte járhatatlannal keményreztak a süppedekes földek körött.

1646. október 7-én Laskai János és Barabás Benedek
vezeték jelentik Szentgrótról Batthyánynak:

Ha elmúlt pünkösöd táján két százharal járt a
török a vár alatt. Elhajították a környék barmait el-
pusztították a falukat. Aranyadról nyolc hődött
polgárt, Szentpéterből 13 asszonyt, lányokat, gyer-
mekket vittek magukkal.

Szentmihály nap után csütörtökön ismét 5-600 loval
a vár alá rúttak és a vártól délre eső területet ar-
colták meg. Három udvarnoki polgárt elhurcoltak.

1656-ban csak három helyen jobbagy van Zalaszegen.
Aranyodon át lakott portát találunk, Szentpéter-
ben egy lakott jobbagyporta van és két pusztán
felégetett házhely.

Egyékként már 1652-ben Ányos Péter kapornaki vár-
kapitány Batthyány Ádámnak azt írja, hogy Szentgrót
mellett már csak Fülöp, Pakod, Aranyod és Zalaszeg, Batyk
lakott helyek. Elrendelik, hogy lakott helyekről haladják
teljesülgyalogosok és önkerecsük menjenek Kapornakra.

1656-ban Szentgrót kapitánya, Pulay György így tudó-
sít a környék viszonyairól: „Az itt való jobbagy-
ság reix szerint a pestis miatt, reix szerint a
sok török adó miatt igen megfogyatkozottak és
kevesedtek is, pedig sok szép iskolák, rétek, szántó-
földek vannak de a munkás kevés hozzá.

A kevés jobbagyság rá nem érhet annyira.”

A környék a folyamatos török lakoztatások ronc-
 láisok következtében lassan elnéptelenedett. So-
 gátette a folyamatos a végvári hajdúk erőszaka-
 koskodása is. Ekkor járult a gyakori pestis-
 járvány is, valamint az új hitre térítés is. A
 faluk lakóit, ha a földesúr protestáns hitre
 tét a jobbágyának is követni kellett.
 Az 1660-as években protestáns lelkeik műkö-
 dött Zalabérben, Aranyodon pl. egy Haggató
 György nevű evangélikus papról tudunk.

1655-ben fiúörökös nélkül meghalt Hagymány
 István, exkel érvénybe lépett Batthyány István-
 mal kötött szerződés, melyben a Szentgrót vá-
 rólhoz tartozó összes javait ráírta.

1663. május 26-án 1. Lipót az időközben meghalt
 Batthyány István fiaira Kristófnak és Péter
 osztta a nagy vagyon. Ekkor a vár tartozékai
 a következők voltak: Aranyod, Batyk, Bagota,
 Dobrona, Infa, Udarmak, Szentpéter, Váráshely,
 Csáford, Zalacszeg, Réplake és Végéd.

Erről az időről írja Háy Miklós a plebániái Historia
 Domusában: (1857). A török pusztítás alkalmával
 Aranyod mint utkácsó helység nem maradt érint-
 tetlenül. A Somogyi várában hagymányképpen
 él, hogy egyik ösükrök Somogyi Balásonak két fiát

a török katonák elfogták, s a Kanissai kasának el-
vitték. Az atya kétszer elment a kasához könyörögni
gyermekéért de siker nélkül, utoljára akkor becsajjót-
ták el: ha még egyszer eljön a gyerekek eskét veszte-
ni, fejével lakol.

Egy reményét vesztvén, keseregve tért vissza a 8-10
éves gyermekei során kesergő atya."

1663-ban olyan erősnek érte a szultán, hogy hadjá-
ratot vezetett Bécs ellen, Montecuccoli akorban Ernst-
gotthárdnál megverte őket. Az ide-oda vonuló sere-
gek a falukat felélték, felgyújtották. Így 1660-ban
két lakott postát valamint lakatlanul álló hákhe-
lyeit Peremesy Borbála elköltöztette.

1662-ben az 1664-es nagy török hadjárat előestéjén
nagy csapás érte a népet, kitört a nagy pestisjárvány,
a májusi jagyokat követő rossz termés, majd az
áradásos és éhínség jelezték.

Kanissza Kiredskhane nevű börtönében az 1660-as
években mintegy 1000 bilincse volt foglyot tartot-
tak fogva.

1664-ben önként a sok nyugati zsoldos az utar-
kon, kiknek élelmiszerre gondot nem fordítottak.

Ellenszög módjára sanyargatták, fosztogatták a né-
pet és a megyék hiába folyamodtak az idegen
hadak kivételéért.

Egy nyugati zsoldos így panaszkodik a körül-
ményekről:

„Szeptember van, eik az eső, a dágányos út két oldalán elvadászt borot, szittyós rét, vizes víz. Napok vonulásán át csak víz és víz. És persze közben semmi halhat, csak úgy, mint a hajótöröttek. Mert vizet inni halál. Bűne van ennek a víznek, kút meg sehol. Mert fah sehol. Ha mégis akad kút, egy két hulla foszladozik benne. En mindig sült csirnekkel levelem magam a verhasztól. Ha tehettem főtt vizet ittam mint a tiszturak. De itaxelen, borotban, erdőben táborozva hogy forraljon vizet az ember.”
Ebben az időben vertik agyon a szerencsétlen kalaszegei papot a közközlő neutgróti vagy a béri hajdúk.

És 1670-es évekig még működhetett a plébánia és a templom, szigetként a protestáns környezetben. A három faluban, hol egyik, hol másik helyen éltek a Kiss, Kovács, Darabos, Horváth és Erhart családok. Fennmaradt még itt a Józsa és Gerencsér családokat is.

1670-ben Gany Borbála, Gallay István özvegye, Darabos Ferencet, kalaszegei jobbágyát, házát értékelve, mert tőle 125 tallert vett fel, őt és testvérét Benedeket annak gyermekeit, az ő örököseit a jobbágyi iga alól fölmentti

és szabaddá teszi. Megengedi nekik, hogy ne-
mesi levelet keresztkerik. Főbbizgyportait Ála-
meg faluban, amit eddig mint jobbágy la-
kott, minden hoxkátartozó javakkal, a Ká-
skár nevű skölövel és azokkal a birtokrészek-
kel amelyek Álamutpéter faluban vannak,
továbbá négy skölöt*, amelyek az aranyodi
skölöhegyen vannak, skintén felszabadítja a
hagyjogtól és más szolgáltatásoktól menté

tev. / ALL. LEV. TÁR SZ. HELY KÁPT. JEGYZŐK. XL KÖT. 333 L. 5052)
1658-ban Ála vármegye és a durántili főkapitányság felmé-
rést hajtott végre azon nyíben, hogy az 1631-1657-es évek-
ben kecselt török támadások milyen vesztésekkel
jártak. Szentgróton és közvetlen környékén 20 halott
45 rabigla hurcolt és 16 elhajtott marha volt a
vesztés.

1664 augusztusában (14-én) Kovács István sümegi ka-
pitány jelenti Esterházy János vicegenerálisnak, hogy
a környék összes falvait felégették.

Mivel a környékiünk falvait Szentgrót városok tartó-
zának parancsolták, az adat is ide kellett fűzetniük.
A régi tulajdonosok jóformán semmi jóvedelmet
nem bírtak innen behajtani. Ezért vagy szülőföldet
adtak vagy végleg eladták.

Még egy adat 1644-ből; a sarcoló török csapatok
megrohanták a türjei palánkot, 5 őrtálló hajdút le-
vagtak, 19 lányt, 13 gyermeket és 8 asszonyt elhurcol-
ták.

* Kozottuk a Káskár nevű nagyobb skölöt.

Ebben évben jelentő Batthyány Ádám Esterházy Pál-
nak: A kamissai törökök kiróhanást tén a ber-
várat kezdtek ostromolni. (1644 júl. 5.) A szentgyöri
lovások sokáig harcoltak velük, a falut a felgyuj-
tástól nem tudták megmenteni. A várat meg-
védték, de a magyar katonaságból több mint
húszan estek el. A törökök az egész falutól
öt felfut és két lányt vittek magukkal.

1678. ban a szentpéteri malomból három embert elragad-
tak a portyázó törökök.

1674 - ben így panaszkodnak: „ Literati Gáspár - aki
Pethő László szentgyöri kapitány javainak felügye-
lője, - és Ujlaky Páma szentgyöri ispán, katoná-
ikkal megtámadták az aranyodi hegyről bort
szállító, a Csörömegei Kistatin lakó Kis-
komáromy Istvánt, a szentpéteri kőművel,
(gátlónál) kirabolták (ZEG. ALL. LEV. T. PROC. CIVILES FASC. IV. 119.)

„Az 1675. évben kevés jövedelem vala a iskolák hasz-
nából.” (Bátori: Adatok... III. 55 l.)

1681 - ben Gyimesi Béla szerint, az aranyodi hegyről
Batthyányi földesúr hegyvérmjövödelme 159 akó bor
volt. Az egész termés jóval meghaladhatta az
1500 akót is.

A terjedő pestis miatt bixony viz helyett, kixáro-
lag bort ittak, sélve a fertőzéstől.

1679 - ben írják „ Leopoldus császár az igen uralko-
dó döghalál (pestis) miatt udvarát Prágába tette át.”
(Bátori)

Szentpéter és Aranyod (Felső) a XVIII. század elején.
A lakók pár család kivételével még ide-oda
kölösködtek. Még sok volt a puszta telk, a
jobb minőségű földeket azonban az élőkne-
sek hamar megszállozták, elfoglalták.

SZENTPÉTER

1685. X. 29.

Rádai István salvári kapitány
F. Gyarmati Istvánhoz:

Szentpéter rogvár bányái mintelemből
mestlőjek bányáit. Salvaipáti jobbágyaitól
88 diáknál vették el, amikor a szentpéteri
malomba öreng vizek garomát,
székereiket és márványokat is elvették.

F. ARANYAD

CSURGÓKÚT
FORRÁS

A pestis rohamos terjedését nagyban okozta az országban elszállásolt nyugati zsoldosok mozgása.

Az 1688-89-es nagy járvány végetes volt Szent-girot városnak és a környéknek. Buda eltele után (1686), a sok keresztény zsoldos önkéntes felé a török nyomában. A török sarcolások sürűsek, gyakoriak voltak.

Grányi írja, hogy Horváth György 35 éves zala-
megi jobbágy 1721-ben így beszéli törvényre-
ken: „az erdőkből szántóföldeket és réteket
szabadon írtathattak, és jól emlékezik a tanú,
hogy azon írtásokat a török fegyver miatt
nagy felelőssel és fegyveres kézzel munkál-
ták. Némely írtásnak két-három gárdá-
ját is levágták a török.”

Ezről az időszokról megdöbbentő képet rajzol Pais László
a Zala vágyújtójának régi vázrajzában: „Az árterben,
a boxottán hiába keressünk emberi települést, legfel-
jebb egy-két nádából épült halászkunyhó, mocsár-
tól védett szigetek karámmal kerített állattalások,
vagy a kotyogó malmok és az öblömester háka hír-
deti, hogy az ember kihasszalja a tüz ártóosságát.”

Kistér-Baltervár táján a posványos, forrásos réte-
ket nem is rétek, hanem bereknek mondják; a
malomtavakban nádat voignak.

Zalavég, Batyk, Zalabér rétei mind posványosak,
vengeteg mocsár, berekűs boxotok, gátas malmok

halastarakkal. A patakmenti rétekbe csak a béákó-
cukok (gölyök) nem rúppednek be; a poshadt
vizek süxös moidasai a víziállatok megközelít-
hetetlen rejtekhelye. Galabérnél a Zala, még az
elmúlt háborús, törökös időkben is mindenko-
ron vármot szedtek az olyanoktól akik a hi-
don által jirtak."

1726-ban a 81 éves Rácz György, aki már hatvan eszten-
dőtől fogva bírbe lakik, tudja és még az ölélté levő
öregektől is mindenkor úgy hallotta, hogy híd
nélkül a nagy sárok miatt, nem lehetett és most
sem lehet által menni Bérnél a Zala, midőn
kicsin is a Zala, mennyivel inkább nem lehet,
midőn nagyobb."

1697. V. 4-én Aranyodon is törtéink egy jobbágyfelosza-
dítás: (Libertálás) Romany Judit, Doloczky István öze-
gye 170 forintot vett fel Főth János és Péter jobbágya-
itól - ezért őket és örököseiket a jobbágyterhektől
mentesíti, megengedi nekik, hogy némesí leve-
let szerezzenek. Azokat a javait, amelyek zálog-
ban voltak Csé, Salomvár birtokokban és Aranyod
birtok mölőhegyén, Horváth Maténál és Főth János,
és Főth Péternél, testvérenél, 150 forintért, most a
Főth testvéreknek 170 forintért örök jogon átadja.

Az 1680-as években a környék jobbágyságnak egy része betelepült a mentgróti hősztábra. Tudták, hogy a felszabotó háborúk rövidesen elkerülhetnek. A nagy örvénycsapás a levegőben volt.

1681-ben egy nagyobb lovasságot fölgyújtotta a város, amely a piacon által egészen a kapuig leégett. A szuppos épületek, minte órák alatt elpusztultak.

Így, hogy helyreálltak a pusztulás után, beütött a pestis. 1689-es szomori esztendő kegyetlen volt a lakossággal szembe. Hetven gárdiát ragadt el a döghalál.

Hogy teljes legyen az „áldás” ex ér tavaszán a marciusi árva tengerre változtatta a Lala völgyét.

Giraj tatár kán csapatai, akik török szolgálatban álltak, helyesebben a kegyetlen helyőrséggel együtt portyáztak, vidékünket boldogították.

Számtalan esetben került sor arra, hogy a mexón dolgozó jobbágyokat vagy jászok gyermekeket raboltak el. Ekkor a portyákon törökök egy kőmet Gyurkó nevű magyar renegát, aki ismerte a vidéket, volt a vezetőjük.

„Amidőn Bécs alá ment az török tábora, — Bécs alá való menetével az törökök pusztult

el a falu". Egy beszéltek az öregek az 1720-as éveken
a visszaemlékezéseikben a törökös időkről.

Végre a horvát ideje körülként Kanizsa 1690.
ápr. 13-án felszabadult.

A török elől elmenekült vagy elbujdosott emberek
lassan visszatértek korábbi lakóhelyeikre, újra-
építették romos házaikat.

Kanizsa visszafoglalása után összeírták a Zala
megyeiben lévő településeket.

Leszűrt volt az eredmény!

A felvidéki Galántai Esterházy család megszerente
a Batthyány családtól a káimoni uradalmat.

A káimoni uradalomhoz tartozott az írás szerint:

Káimon, Herény, Aranyad, Szentpéter, Zalaszeg, Batyk,
Véged, Encnye. Csak Káimon és Herény volt lakott
hely a többi pusztá volt.

Írás hold földje van itt a három faluban Esterházy
Péternek, birtokosok még Szegedy Pál, Horváth, Lickay
és Anyos nemesi családok. A szentpéteriak birtok
szélesben.

A szántóföldek nagyon elhanyagoltak, a rétek
borzotrasak, a faluk néptelenek. A szőlőhegy nagy-
része lepusztult, itt-ott művelik és itt is laknak.

Kutat árnak, (a romos udvarházaktól leraják a
téglát) körül rakják meg a kút oldalait.

Az adóösszeírók képtelenek megállapítani, hogy

ki melyik faluba tartozott. A jobbágy egyen-
lőre vár és mérlegel. Keresi a neki legjobban
megfelelő falut, földesúrat.

Hogy az adóösszeíró nem találta senkit
a faluban, az még nem birtos, hogy ott sen-
ki nem lakott. A földet a ház körül föl-
színtozták elvetették, a termést valahová el-
rejtették. (Kétszázeves tapasztalattal rendel-
keztek.)

Az 1670-es évektől, amintán a béri vagy a
szentgróti protestáns hitre áttért hajdúk
a Csuszódombi úton agyonverték a za-
laskégyi plébánost, a templom gazdátla-
nul pusztult, rommá lett a plébánia is.

A temetőt használták, többnyire egyházi
mertartók nélkül temették holtjaikat.

Ugyanis Hagymásy halála után, aki re-
formátus volt, így a szentgrótiak is, a ka-
tolikus Batthyány birtokba lépésével teljes
lett a bizonytalanság. Sokan voltak akik
nem voltak megkegyesztélkezők sem.

Ismerünk névszerint jobbágycsaládokat, de
ezek huzamosan egy faluban nagyon ke-
vesen vannak.

Szentpéterben a Darabos, Horváth, Hócs, Kiss,
Kajári, Erhart család a leggyakoribb.

Aranyodon: Kulcsár, Odor, Exhart, Samogyi, Póth, Földes, Horváth, Agoston, Mészáros, Lóronya, Hegedűs, Varga, Kiss
 semmilya a gyakori.

Zalakarügen a másik két faluban is szétágazó fém
 felrobbant családok a Lőrinczek.

1641-ben a szentgróti községben szolgáló gyalogosok
 lovashajdúk ésoldjegyűek az itteni és a környékbeli
 jobbágyok családneveiről is tájékoztat bennünket.

Gyalogosok:

1. Erik Imre	22. Páry György
2. Balint Mihály	23. Samogyi Péter
3. Basai János	24. Samogyi István
4. Csapo Mihály	25. Soos György
5. Csizmadia István	26. Szabo István
6. Csizmadia András	27. Szanto Miklós
7. Csizmadia Mihály	28. Szijártó András
8. Eötvös György	29. Szijártó Gergely
9. Fülöp János	30. Szijártó Márton
10. Furedi Mihály	31. Takács János
11. Gyapay Péter	32. Takács János
12. Gyulási Mihály	33. Takács Mátján
13. Hóza Benedek	34. Póth György
14. Körmöcs János	35. Póth Máté
15. Kun Imre	36. Varga István
16. Kuti Mihály	37. Varga Benedek
17. Lakatjártó Mihály	38. Varga György
18. Lovász Mihály	39. Varga Márkó
19. Nagy György	40. Varga Márton
20. Németh Mihály	41. Varga Mihály
21. Pacsi Mihály	42. Zalotnay Mátján
	43. Zodor Imre

Lovások:

1. Barbay Marcin
2. Buda János
3. Buda Mihály
4. Csillag András
5. Csillag Ferenc
6. Csiklós Mihály
7. Földes Kristóf
8. Horváth János
9. Jersy Imre
10. György Balázs
11. Jankó Márton
12. Kiss Andor
13. Mihók Kiss Mihály
14. Kemény János
15. Kőrös János
16. Kun András
17. Langi Imre
18. Mészáros János
19. Szabo Ferenc
20. Szabolcs Szabo György
21. Török János

1685. dec 16-án a városban tartják Zala vármegye közgyűlését.
 1689-ben nagy tűz volt a szentgróti községben.

A szentgróti várban német koldusok állomásoz-
tak. Zsivány népesség volt, hatalmaskodtak a lakossa-
gon. A környező községeket laklatták. Pinciket
törték föl, szénát rekviráltak, rabot raboltak.

A Rákóczi szabadságharc mozgalmai 1704-ben érték
először környékünket.

Először Andrási István kurucai érkeztek Szent-
grótra. Rekviráltak 607 liter bort, 20 kemencet,
16 font tehénkrist, 25,5 font borjókrist, 4 font sót,
1 pint ecetet, 6 köböl zabot, 40 szeker szénát, 12
köböl rozsot vittek el.

Ahogy elvonultak a kurucok, jöttek a labac olda-
lon harcoló rákok. Elvitték amit még lehetett. (A
rákoktól, verbeiktől nagyon féltek egyetlenkedés-
ük miatt.)

Felígették a belsőváros malmait, 700 forint volt a kár.
A várban minden ablakot kitörték, minden mox-
díthatót elvitték. A kár 605 forint. Kiszabolták a
környék falvait és malmait.

Az összes kár 3383 forint 65 dénár.

1705. április 21-én Csery Mihály, Károlyi Sándor kuruc
katonáival rekvirálták a szentgróti jörséget. Elvitték
60 köböl rozsot, az uradalmi kocsmában kár akó
bort ittak meg. 19 köböl búzát elvitték, egy asztalg-
ban lévő rozsot megetették. A falukat is végig-
szarcolták több-kevesebb eredménnyel.

A hóstólól nem mernek kimenni, mert a
kuructól, labancól, (ráctól) egyformán félnek, hogy
a városba jöjnek. (IVÁNYI)

1707. gróf Rabutin de Bussy Lajos tábornagy március 1-én érkezett a környékre. Olyan nagy elánnal garázdálkodott, mivel már alig volt mit rabolni, folgyújtotta a falukat. Tűzjén a monostor majorját is elérte a tűzvész ahol Caraffa ezredesnek 20 lóra is elégett. Jánosbánya felé igyekeztek, de nálunk elidőztek.

Március 2-án folgyújtották Szentgrótot, így régi hóstáti, töröklőri várost. Ekkor nagyon megrongálódott a hóstátot kerítő palánk is.

Utánuk vonultak a kurucok, Domonkos Péter sümegi dandárnak vezetésével. 1707-8 telén itt akartak beszállni, de elégett a faluk nagy része is, így a helyeken garázdálkodtak. Megitták a korábbi rablásoktól megmentett bort, az aratásban lévő gabot elpredálták.

Ezen körülmények között szinte hihetetlen, hogy a kuruc háborúk után, 1711-ben Szentgróton 73 családot találtak, akiknek 118 igazságlata, 52 fejőstehene és 554 köböl gabonatermése volt. Azonkívül élt még itt 22 iparos és egy kereskedő is.

1696. bíró. zala IV. 491 v. 1) Aranyad.

1644. Szentgrótot, Halaszeg és Aranyad lakói a legeltetésért és tűzfelügyeletért évenként két munkást adtak, a mekellatásért pedig egy ártányt vagy 4 forintot.

Nem beszélünk még az erdők és a vidék,
nevezetesen a Zala völgye uralkodó fafajtairól.
A korabeli okmányok a következőkről beszél-
nek: tölgy, - cser, - gyertyán, - bükk, - fenyő, - sző-
mörke, - jegenyefenyő, nyárfa, éger, - reil, - kőris,
ihar, - hárs, - horvátfa, nyír, - fűz, - sárfűz, -
rekettye, - bodza, - efa, - kőkeny és mogyorófa.
Nagyon sok a vad gyümölcsfa is.

Vadgerstenyefát 1550 körül hozták be a törö-
k mint dísznövényt. Egy évszázad eltelté-
vel már elég gyakori, előfordul falvak-
ban is (Sokan azt állítják Venercsics Antal
hozta Kisársiából az akádot 1557-ben.

Ezt is dísznövényként parkokba ültették, majd
k. 8. száz év múlva már elég gyakori.

Egy kis jobbagyfalu nagy nőtt ki, mindha er-
dőbe épült volna. A hatalmas cser, és tölgyfák
rinte beborították a kis alacsony házakat.

A hatalmas jegenyenyárfák mint felkiáltó-
jelük meredtek az égbe. Ezek voltak a villám-
hárítók.

Nagyon sokféle almafajta volt az udvarok-
ban, kertekben és a skóloházban.*

Beszélnek még: öregkemeni fekete cseresznye-
ről, ölyvedi cseresznyéről, lőszilváról, katolán reil-
váról. Sokféle barackról.

Kapásnövényeink közül a burgonya 1586-ban már ismert volt Angliában, Magyarországon 1760 óta termelik. Felné 1818 körül terjedt el nagyobb mértékben, amikor nagyon sok gabonatermes volt.

A dohányt először 1576-ban török követek hozták Erdélybe. 1663-ban az Ecskújvár melletti török táborban találtak dohányt. Gömör megyében 1667-ben tiltották a használatát.

A kukoricát (törökbúzát), egyesek Keletről, mások Amerikából származtatják, a 16. század végen kezdett felné terjedni.

Felné kell a hossz-, terület és térfogatmértékekről.

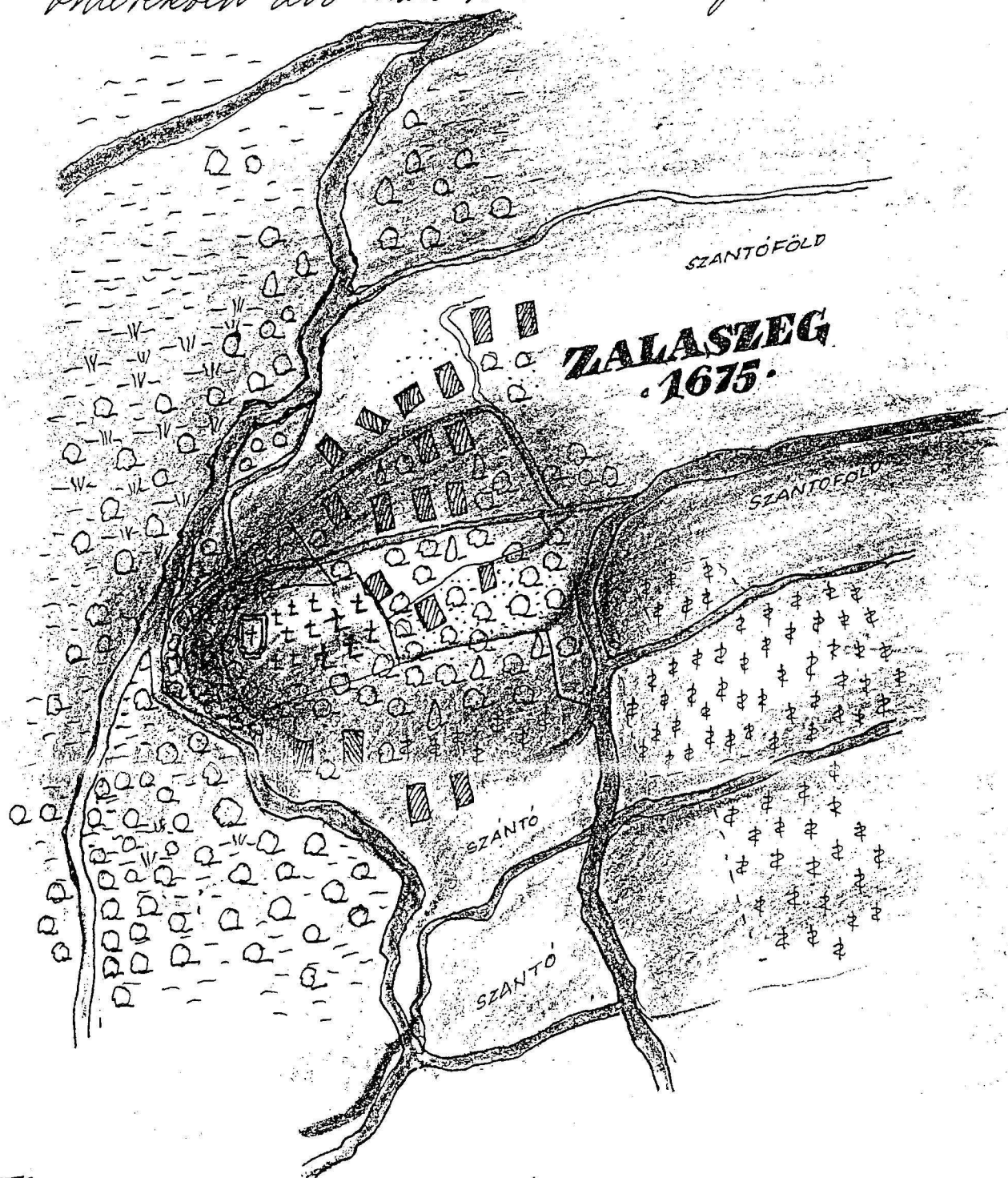
„A hossz-mérték a királyi öl volt, ehhez fonalat vagy ölet használtak. Az öl öt kart tett ki, vagyis öt könyököt, ami az emberi test magasságának negyedét teszi. A terület-mérték a királyi hold volt, amelynek nagysága nem mindenütt volt egyforma. A 15. század végen hosszúsága 70, szélessége pedig 12 királyi ölben volt megállapítva. Egy ekialj 100 királyi holdat tett ki.

A térfogat-mérték is különféle volt. Az 1405. évi királyi rendelet a „budai köböl használatát rendelte el.

A réteknél a hosszaló volt a síkmérték: egy kőszámmi rét. A leveigott fát ölben számolták, a bor mértéke a csöböl volt.” (Kazal Zs. A magyar mezőgazd. tört. 1927)

* Szantjánosalma, jakabalma, párnacsalma, nagybúzái-pogácsalma.

A szentistenyérvés a török háborúk alatt némileg visszamaradt de a 18. század első éveiben ismét fellendült. Amikor a kukorica terjedni kezdett, a makkoltatás is kezdett összekorolni, volt olyan időszerű, hogy az árvaék után visszamaradt értékesen lévő halakkal etették meg a diákokat.

A Szegedy családrol írja Nagy Iván a „Magyar
nemzeti családok (1865) c. művében:

„Mexkőszegedy Szegedy Ferenc Károly hadbíró
1646-ban, I. Rákóczi György fogságba ejti. Szabadul-
tása után a császárt a Habsburgokhoz való hű-
ségéért 8000 forint értékű birtokkal jutalmazza.
meg. Később gr. Nádasdy Ferencnél uradalmi
intéző.

Szegedy Ferenc neje: Angyal Judit. Gyermekai
István, Mária és Pál.

Szegedy Pál 1698-ban Vas, Zala és Somogy me-
gye alispánja hűse vég. Országgyűlési követ.
1683-ban gr. Draskovits Miklós országbíróval
követségben jár Lipót császárnál. A császár
hűségéért, személyesen akaszt drága arany-
láncot Szegedy Pál nyakába.

A Rákóczi-szabadságharc alatt a labancok
oldalán tevékenykedett, Szabolcson, Sopronban,
Lékaán és Lánassíron.

Pestvénét, Ignácot Hujmácskón Beresényi al-
fogatja és 1709-ben hazaárulásiért kivégezteti.

Szegedy Pál fia Antal, alexandres lett, meghalt
1773-ban, Zinos született 1699-ben, jézuita tanár volt.
Szegedy II. Ferenc 1733-ban két fia: II. Ignác és Mihály.
(Szegedy Ferenc uradalmi intézőként került Ötörse.
Nádasdyt 1671-ben örvénykúri miatt lefegyverik, birtoka-

it elkobozták. Valószínű ekkor kaphatta Nádasdy ötvösi birtokait Szegedy²⁾

Szegedy II. Ignác 1773-ban nőül vette Rosti Katalint. Gyermekai III. Ferenc, Rozália, Kispáludý Sándorné, meghalt Sümegyen 1832-ben.

III. Ferenc 1784-ben Ötöspusztán született. 1809-ben a zalai inszurgenseknél kapitány, részt vett a győri ütközetben. 1815–19-ig Zala megye alispánja, Veszéme vármegye főispánja. 1842-ig királyi kamarás. Meghalt 1848. május 24-én.

1848-tól Szegedy Károly, 1872-ben János, Antal, István és György. 1890-ben György és fia Béla. 1900-tól gr. Széchenyi Pálmei Szegedy Erzsébet. 1944-ben már nagyon eladósodott, birtokai környékünkön már a kispáncsotok kezére kerültek.

Szegedy Erzsébetet 1945 után kivágnák az ötvösi kastélyból. Az egykori családnel talál, szinte tudatlansággal kereste a kényerét. A kényszerűségek miatt ott is halt meg nagy meggyászban.

1896. A Turje városbeli Pogány testvérek turjei hajdukkal, Miklós Péter egy katonájának aranyozott legyezővel, leírva yincejéből hét akó börtönt elvették.
(Weildy Péter ekkor szentgróti várkapitány volt.)

A nébi Pogány család népes család volt.
Pogány II. János életéről annyit tudunk, a Bánffy örökség iránt folyamatosan lévő pert ő vezényelte le, hogy Lenti és Alsólendva városai, és az uradalomhoz tartozó javakkal együtt Bánffy Miklós, János, és Gáspárra,

valamint Nádasdy Ferenc, (nejeje) Császár Orsolya
6000 forintot átruházassanak. (Lakhelye: Győrke-
falva.)

Gyermekei: III. János, Ferenc, II. Szigmond és
V. György, árchy Györgynek Pogány Klára, Perge-
tina, Cecely Gáspárné, Orsolya, Dankovits Jánosné.

Pogány Ferenc gyermekei 1610-ben:
László, felesége Pongrácz Gyulit, akiknek gyer-
mekei Mihály és Katalin.

Pogány Mihály (1659) felesége Anna és Dávid
Lászlóné Pogány Klára.

II. Szigmond fia VII. György (1634)
1701 — 1726. Pogány IX. Szigmond, III. Ferenc,
III. László és Erzsébet.

1549. Pékkesi Nádasdy András kinek
gyermek: Nádasdy Imre, neje Marffy
Anna

Nádasdy Ferenc 1663-ban vas vármegyé
löispánja, 1694-ben királyi tanácsos, lönd-
vamester, országbíró, zalai és somogy m. löispán-
ja, kir. helytartó. 1671 ápr. 30-án regentlikéi.
Neje: Esterházy Júlia (1630 — 1689.)

Nádasdy Krisztina, gr. Draskovits Miklóné.

Nádasdy János, neje Draskovits Krisztina
Győr vármegyé löispánja 1713 — 1734.